

Eindrapport

Project Private Borging Voedselketens

Stuurgroep private borging voedselketens

12 februari 2021

Eindrapport Project Private Borging Voedselketens (PPBV)

1. Aanleiding en organisatie project

Aanleiding

Naar aanleiding van de fipronil-affaire in de eiersector heeft de commissie Sorgdrager de ministeries aanbevolen om de zelfregulering in de dierlijke en plantaardige sectoren te stimuleren en de naleving van voedselveiligheidsvoorschriften te bevorderen. De ministeries van LNV en VWS hebben organisaties in de dierlijke en plantaardige sectoren gevraagd hier actie op te ondernemen om te leren van dit incident en, waar nodig, de zelfregulering te versterken, de kennis over voedselveiligheid te vergroten en de private certificering aan te scherpen. Deelname aan het project was op basis van vrijwilligheid.

Organisatie

FNLI, CBL en LTO Nederland hebben het initiatief genomen om een project te starten, genaamd 'private borging voedselketens' (PPBV) om gezamenlijk invulling te geven aan de vraag van de ministeries. Er zijn tien sectoren geïdentificeerd die meedoen in dit project. Dit zijn de sectoren akkerbouw, groenten en fruit, kruiden en specerijen, noten en zuidvruchten, oliën en vetten, pluimveevlees, rood vlees, vis, wild en zuivel.

Het project werkte met een projectgroep en stuurgroep. Per sector is een vertegenwoordiger benoemd, die de inbreng van de sector organiseert. De projectgroep coördineerde de voortgang van het project. In de stuurgroep zijn de verschillende activiteiten van de werkgroepen onderling besproken, zodat partijen inzicht kunnen krijgen in elkaars analyses, problemen en oplossingen. De projectgroep benoemt ook de gemeenschappelijke vraagstukken. De ondersteuning van het project via de onafhankelijke voorzitter en onafhankelijke secretaris is gefinancierd door de ministeries van LNV en VWS. De sectoren hebben hun eigen inzet gefinancierd.

De **projectgroep** bestond uit FNLI, CBL, LTO Nederland, Veneca, de voorzitter en de secretaris van het project. De KHN (horeca) heeft besloten niet aan dit project deel te nemen vanwege andere prioriteiten.

De **stuurgroep** bestond uit de leden van de projectgroep en sectorvertegenwoordigers. De sectoren zijn vertegenwoordigd door de volgende organisaties: BO Akkerbouw (akkerbouw), COV (rood vlees), GroentenFruit Huis (groente- en fruit), KNSV (kruiden en specerijen), MVO (de ketenorganisatie voor oliën en vetten), NBPW (wild), NZO (zuivel), NZV (noten en zuidvruchten), PLUIMNED (pluimveevlees) en Visfederatie (vis). De sectoren noten en zuidvruchten (NZV) en wild zijn vanwege gebrek aan menskracht in een later stadium in het project toegetreden.

De sectoren hebben de werkzaamheden meestal uitgevoerd met behulp van **werkgroepen**. Vaak zijn dit bestaande werkgroepen op het gebied van voedselveiligheid, hygiëne en kwaliteit. De deelnemers aan de project- en stuurgroep staan in bijlage 3.

De voorzitter en secretaris van het project hebben periodiek overleg gevoerd met de ministeries van LNV en VWS over de voortgang van het project.

Tijdtraject

Het project is in september 2019 van start gegaan. De vergaderingen van de projectgroep zijn vaak gecombineerd met de vergaderingen van de stuurgroep. De stuurgroep is ongeveer elke twee maanden bijeengekomen. In verband met COVID 19 is er enige vertraging opgelopen. De einddatum van het project is verschoven van september 2020 naar december 2020.

Doelstellingen

Het project private borging voedselketens had de volgende doelstellingen.

- Het initiëren en stimuleren van de processen in elke sector om te komen tot actieplannen, door het instellen van werkgroepen per sector ter verbetering van de zelfregulering op het gebied van voedselveiligheid;
- Het coördineren en op elkaar afstemmen van de werkzaamheden van de werkgroepen;
- Kwaliteitsschema's moeten voldoen aan de criteria die zijn gesteld om opgenomen te kunnen worden op Ketenborging.nl, waarbij de werkgroepen voorstellen kunnen formuleren voor het verduidelijken / verbeteren van de rol van Stichting Ketenborging in het proces van borging van de voedselketen;
- Afstemming van de plannen en activiteiten met andere partijen, zoals ministeries en toezichthouders;
- Het ervoor zorgdragen dat, binnen uiterlijk 1 jaar na de start van dit project, de werkgroepen concrete aanbevelingen voor acties en aanpassingen hebben gedaan met daarbij de aanduiding wie voor de uitvoering van de acties en aanpassingen verantwoordelijk is en wanneer de acties/aanpassingen zullen zijn geïmplementeerd.
- Het ervoor zorgdragen dat de werkgroepen bij de voor de uitvoering van de acties relevante partijen in de keten bestuurlijke toezeggingen hebben verkregen dat de acties en aanpassingen binnen de gemelde termijn worden uitgevoerd.

2. Werkwijze

Vooraf

Voedsel in Nederland is naar de mening van de in het project deelnemende partijen veilig. Voedselveiligheid is een onderwerp dat in alle sectoren prioriteit en continue aandacht heeft. Risico's worden zo veel mogelijk verminderd, maar een nul risico is niet realistisch. De afgelopen jaren zijn er enkele voedselincidenten of -crises geweest, die negatief hebben bijgedragen aan het consumentenvertrouwen en grote impact hebben op de bedrijven in de betreffende sector of productgroep. De bij dit project betrokkenen organisaties werkten graag mee om te leren van incidenten in elkaars sectoren en van verbeteringen die zijn doorgevoerd met name ook in de private certificering.

De vertegenwoordigers van de sectoren in de stuurgroep benadrukken dat er voor de productieketens niet één aanspreekpunt is. De private sectororganisaties vertegenwoordigen vaak een of enkele schakels in de productieketens en niet de hele keten. De laatste jaren zijn buiten deze private sectororganisaties wel diverse initiatieven ontwikkeld tussen verschillende schakels in de keten om de veiligheid beter te borgen (ook op het gebied van controle en monitoring van veiligheid, bijv. Securefeed in de diervoedersector).

De private sectororganisaties vertegenwoordigen ook niet alle bedrijven in de schakels, waarin de organisaties werkzaam zijn en beschikken ook niet over instrumenten om maatregelen af te dwingen. Dit zou ook niet kunnen op basis van bestaand mededingingsrecht.

Wel reiken de private organisaties in de verschillende ketens handboeken, certificerings- en kwaliteitsschema's en codes aan die breed toegepast worden. Ook communiceren de organisaties over wetgeving, over risico's en delen zij kennis over allerlei onderwerpen.

Werkwijze

De scope van het project is om te beoordelen waar de borging van de voedselveiligheid in de verschillende voedselketens via de zelfregulering verbeterd kan worden en daar ook acties op uit te voeren. In het project hebben de werkgroepen inventarisaties en analyses uitgevoerd van de borging van de voedselveiligheid via de private certificering.

De sectoren hebben de verschillende productketens in hun sector en de schakels in deze ketens geïnventariseerd. Vervolgens is gekeken naar de private certificering in de verschillende schakels van de verschillende productketens en zijn daarbij de volgende vragen beantwoord.

- In welke productketens en schakels in de ketens is er private certificering?
- Welke certificering wordt gebruikt? En zijn dit nationale of internationale certificeringsschema's? Wat is de participatiegraad bij de certificering?
- Welke verbeterpunten zien de werkgroepen bij de bestaande private certificeringsschema's?

Bij het identificeren van verbeterpunten is gebruik gemaakt van een checklist met de aanbevelingen van de Commissie Sorgdrager / Werkgroep Versterking Zelfregulering Eierketen. Sectoren hebben beoordeeld in hoeverre de private certificeringsschema's in de verschillende productketens aan deze punten voldoen en, waar mogelijk, zijn verbeterpunten geïdentificeerd en acties benoemd. De inventarisaties en analyses zijn in de stuurgroep van het project met de vertegenwoordigers van de sectoren besproken om ideeën en oplossingen uit te wisselen.

De stuurgroep heeft dit proces begeleid, maar de prioritering en de implementatie van verbeteringen is aan de sectoren zelf. Voor alle duidelijkheid merkt de stuurgroep hierbij op, dat zij niet in de positie is om de implementatie af te dwingen. Het proces, waarbij heel verschillende ketens waren betrokken, heeft een kritische houding binnen en tussen ketens gestimuleerd. In bijlage 1 vindt u een lijst met concrete actiepunten en resultaten van het project. In de bijlagen 2a. t/m 2i. vindt u de samenvattingen en verbeterpunten die de verschillende sectoren hebben opgesteld.

3. Productketens, inventarisatie private certificering en analyse private certificering

a) Productketens

De werkgroepen hebben de productketens in hun sectoren omschreven. De verschillen tussen de sectoren en productketens zijn groot.

- De verschillende sectoren hebben een variërend aantal productketens. Van een beperkt aantal in bijvoorbeeld de sectoren pluimveevlees of wild tot een groot aantal in de sectoren groenten en fruit en akkerbouw.
- Enkele sectoren hebben in beperkte mate (of geen) primaire productie in Nederland. De ketens bestaan dan voor het grootste deel uit import en verwerking (bijv. noten en zuidvruchten en kruiden en specerijen). Productketens in andere sectoren hebben een groot aantal primaire producenten in Nederland (bijv. zuivel, rood vlees, pluimveevlees) of een combinatie van beide (groenten en fruit, akkerbouw).
- Er zijn veel andere aspecten die variëren tussen producten en productketens, die van invloed zijn op de voedselveiligheid. Het soort product, de producteigenschappen, de mate van be- of verwerken van producten voor consumptie, de tijdsduur tussen productie en consumptie, de lengte van de productketens (het aantal schakels in een keten), etc.

- De sectoren variëren aanzienlijk in de wijze waarop zij zijn georganiseerd. Er zijn sectoren met erkende brancheorganisaties (akkerbouw, pluimveevlees, zuivel)¹ of sectoren met horizontale organisaties per schakel in de keten (noten en zuidvruchten, varkensvlees, rood vlees). De participatiegraad van de organisaties varieert per sector. In enkele ketens is er sprake van een schakel die min of meer als ‘ketenregisseur’ optreedt (blank kalfsvlees). In andere ketens is dit niet het geval.

b) Inventarisatie private certificering

Voedselveiligheid en de borging daarvan is een zaak van bedrijven zelf. Private certificering kan behulpzaam zijn bij de borging van de voedselveiligheid op bedrijven en kan deze borging inzichtelijk maken voor derden. Er zijn verschillende vormen van private certificering. Zo bestaan er in diverse productketens kwaliteitsschema's², die in Nederland zijn opgesteld specifiek voor deze ketens. Verder bestaan er ook meer generieke (internationale) certificeringsschema's³. In dit project is door iedere sector per productieketen geïnventariseerd welke certificeringsschema's in de verschillende schakels van de keten een rol spelen en met welke participatiegraad. Afnemers door de keten heen spelen een belangrijke rol door al dan niet bepaalde certificering als inkoop eis te stellen.

Opmerkingen inventarisatie private certificering

- Bedrijven die deelnemen aan private certificering (via nationale kwaliteitsschema's of internationale certificeringsschema's) hebben de borging van de voedselveiligheid aantoonbaar gemaakt en dus objectiever en transparanter dan bedrijven die geen gebruik maken van certificering.
- In de grote productieketens met een grote primaire, nationale productie bestaat een hoge certificeringsgraad. Dit geldt voor de zuivelsector (KKM, FoqusPlanet en CONOKKM), de kalversector (o.a. SKV en Vitaal Kalf), de varkenssector met IKB Varken en IKB Nederland Varkens, de akkerbouwsector (VVAK in combinatie met GLOBALG.A.P), de pluimveevleessector (IKB Kip) en de groenten en fruitsector (GLOBALG.A.P). De certificering omvat dan meestal de primaire productie en soms de eerste verwerking (bijv. de slachterijen bij kalveren, pluimvee en varkens en ook diervoeder). In de productketens met beperkte primaire, nationale productie (verwerking en handel) kunnen bedrijven deelnemen aan (internationale) certificeringsschema's als BRC, IFS, FSC22000 of EFISC-GTP. Of bedrijven aan deze certificering deelnemen, is vaak afhankelijk van de eisen van hun afnemers. De grotere retailers en de levensmiddelenbedrijven eisen vaak bepaalde certificering.
- In de rundvleessector is geen breed kwaliteitsschema tot en met de slacht. De organisaties in deze sector werken momenteel aan het opstellen van een kwaliteitsschema voor runderen voor de slacht dat gebaseerd zal zijn op de kwaliteitssystemen die er nu al zijn vanuit de zuivel.
- In sommige (kleinere) sectoren is geen of beperkt sprake van een private certificering. Dit kan te maken hebben met de aard van de activiteit in de sector en de grootte van de sector. Denk bijv. aan de wildsector (jacht) of aan de schapensector (veel hobbyhouders). Afnemers in deze sectoren verplichten geen private certificering voor deze bedrijven. De bedrijven moeten natuurlijk wel voldoen aan de wettelijke eisen.
- In sectoren met voornamelijk import wordt veel gewerkt met (internationale) certificeringsschema's. De participatiegraad varieert en is mede afhankelijk van de eisen die de afnemers stellen. Dit geldt o.a. voor de sectoren kruiden en specerijen en noten en zuidvruchten.

¹ Erkend volgens EU verordening 1308/2013

² Bijvoorbeeld: IKB kip, IKB Varken IKB Nederland varkens, SKV, VVAK, FoqusPlanet, KKM en CONOKKM

³ Bijvoorbeeld: GMP+, GLOBALG.A.P., BRC, IFS, FSSC22000, EFISC-GTP

- De meeste certificeringsschema's hebben een borging van governance en werkwijze. De schema's hebben periodieke reviews, ook op het gebied van voedselveiligheid. Er is ook een externe toetsing en de werking van de schema's wordt extern getoetst. Dit kan zijn via een erkenning bij GFSI (Global Food Safety Initiative), het voldoen aan Ketenborging.nl, diverse accreditaties (ISO certificering) en vaak combinaties hiervan. Zaken als revisie van het schema, evaluatie, kwalificatie van auditoren, wijze van controle, e.d. zijn dan aantoonbaar in orde.
- Veel schema's hebben ook eerder dan voor dit project aandacht gehad voor verschillende aspecten die in de aanbevelingen van de commissie Sorgdrager aan de orde kwamen en hebben daar, waar nodig, al actie op ondernomen.

Conclusies inventarisatie private certificering

- In de onderstaande gevallen is geen of beperkt sprake van private certificering op het gebied van voedselveiligheid, anders dan de bestaande wettelijke eisen.
 - Kleinere primaire sectoren, waar geen draagvlak is voor sector- of ketencertificering en waar de afnemers meestal niet vragen om certificering.
 - (Kleinere) verwerkers of handelaren in de keten: kwaliteitsschema's omvatten vaak niet de laatste schakels (verwerking) van de productieketen. De grotere verwerkers in deze schakels van de keten beschikken vaak over bedrijfs-certificeringen, ook omdat de afnemers (retail, levensmiddelenbedrijven) hier om vragen. Bij kleinere verwerkers of handelaren met een ander afzetkanaal is dan soms geen sprake van deelname aan certificering en volgt men de wettelijke eisen. Dit speelt in nagenoeg alle productketens.
 - Voor de (kleinere) importeurs en handelaren van (verwerkte) producten in de keten geldt hetzelfde als voor de (kleinere) verwerkers.
 - Bij directe afzet van hobbybedrijven of (kleinere) primaire bedrijven naar consument of horeca is vaak geen sprake van certificering. De directe afzet naar de consument van primaire producenten neemt toe en wordt gestimuleerd door beleid van de overheid. Dit is nog een zwakke plek die nadere aandacht verdient.
- Deelname aan kwaliteitsschema's is vrijwillig. Bedrijven kunnen er voor kiezen om niet deel te nemen. Afnemers van de producten, zoals retail en levensmiddelenindustrie kunnen een rol spelen door certificering te eisen. Sectororganisaties stimuleren deelname aan kwaliteitsschema's, maar kunnen dit niet afdwingen. De participatiegraad bij de diverse ketens en schakels in de keten varieert⁴. De stuurgroep stelt dat de handhaving van de overheid op het gebied van voedselveiligheid zich meer kan richten op bedrijven, die niet werken met private certificering. De stuurgroep merkt ook op dat kwaliteitsschema's, die geaccepteerd zijn door Ketenborging.nl een aangepast toezicht van de NVWA kunnen krijgen. Dit is in de praktijk niet of zeer beperkt gerealiseerd. De grotere afnemers eisen wel een vorm van private certificering, maar volstaan vaak met een certificering van de leverende partij en niet van de keten. Ook hiervoor geldt dat het maken van generieke afspraken niet goed mogelijk is. Zie verder ook onderdeel Ketenborging.nl.

⁴ De sectoren hebben een inschatting gemaakt van de percentages bedrijven dat deelneemt aan een kwaliteitsschema in de verschillende schakels van de keten. In de grotere sectoren is de deelname in de fase van de primaire productie vaak hoog (tussen de 80 en 100%). In de verdere verwerkingsfases geldt dat vaak de grotere verwerkers deelnemen aan de bedrijfs-certificeringsschema's. Voor kleinere verwerkers is dat minder bekend. Afhankelijk van de productieketen en de schakels in de keten is er in de verdere verwerking een flinke bandbreedte in deelname die per keten kan variëren van 50 tot 100%.

c) Analyseren private certificering

Wijze van analyseren

De verschillende werkgroepen hebben de inhoud van de private certificering binnen de verschillende productketens geanalyseerd op zwakke plekken en verbetermogelijkheden. Dit is gedaan voor alle schakels in de productketens. Hierbij is gebruik gemaakt van een checklist, waarin aanbevelingen van de commissie Sorgdrager en de Werkgroep Versterking Zelfregulering Eierketen zijn verwerkt. De volgende vragen zijn gesteld.

- Zijn de certificeringsschema's geaccepteerd door de NVWA en opgenomen op Ketenborging.nl?
- Is voedselveiligheid voldoende opgenomen in de certificering?
- Is er voldoende aandacht voor kwetsbaarheden en fraudebestendigheid?
- Is de veiligheid van op bedrijven inkomende producten, stoffen en diensten goed geborgd?
- Is er sprake van een monitoring op kritische stoffen in uitgaande producten?
- Is het controle- en sanctiesysteem effectief?
- Is er een goede data-uitwisseling in de keten en met de overheid en vice versa?
- Is er sprake van incidenten management bij bedrijven binnen de schema's?
- Is er een crisisdraaiboek en wordt dit geoefend intern en met de overheid/toezichthouder(s)?
- Is er een sectoraal kennis-, dan wel meldpunt over voedselveiligheid en is kennisverspreiding goed geregeld?

De inventarisaties van de sectoren zijn in de stuurgroep besproken. De uitwisseling hiervan binnen de stuurgroep is als nuttig ervaren. Sectoren en ketens leren van elkaar. Er is overleg over voedselveiligheid binnen de sectoren en vaak ook tussen sectoren en NVWA. Er is op dit moment echter beperkt contact tussen sectoren en schema's onderling over de inhoud van de certificeringsschema's. In de stuurgroep is afgesproken dat deze uitwisseling van kennis en gegevens een structureel karakter moet krijgen en dat dit mogelijkerwijze zal worden opgepakt in een 'vernieuwde' Ketenborging.nl. Daarnaast wordt bekeken op welke wijze op uitvoerend niveau bij de private certificeringsschema's deze kennisuitwisseling gestalte kan krijgen.

Uitkomsten analyse private certificering

Ten algemene heeft de stuurgroep geconcludeerd dat de kwaliteitsschema's in de verschillende sectoren de aanbevelingen van de Commissie Sorgdrager al in behoorlijke mate hebben ingevoerd. De werkgroepen hebben op basis van de eigen analyses en de bespreking hiervan in de stuurgroep bepaald of er verdere verbetermogelijkheden zijn en zo ja, hoe ze deze willen doorvoeren en met welke prioriteit. Onderstaand wordt ingegaan op enkele onderdelen van de analyse.

- Ketenborging.nl

Ketenborging.nl is een initiatief van de Taskforce Voedselvertrouwen uit 2013 en biedt een overzicht van door de NVWA geaccepteerde kwaliteitsschema's, die voldoen aan een reeks van criteria. Deze criteria zijn opgesteld door de Taskforce. Of aan deze criteria wordt voldaan, wordt door de NVWA beoordeeld op basis van deskstudies en inspecties bij bedrijven. Kwaliteitsschema's kunnen hiermee onder andere aantonen dat de uitvoering van de schema's van een goed niveau is en dat er een effectief controle- en sanctieregime is met onaangekondigde controles. In de praktijk heeft deze toetsing over het algemeen goed gewerkt.

Een verwachting van de Taskforce was dat bedrijven alleen zaken zouden doen met zakenpartners die gecertificeerd zijn door een kwaliteitsschema dat aan de criteria voldoet en als zodanig op de website van Ketenborging.nl is vermeld. Deze verwachting is in de praktijk niet uitgekomen en is in de praktijk ook niet afdwingbaar.

Stand van zaken

Diverse private certificeringsschema's staan op Ketenborging.nl. Dit zijn schema's in de kalversector (Stichting Kwaliteitsgarantie Vleeskalveren), eiersector (IKB Ei), varkenssector (IKB Nederland Varkens) en diervoedersector (GMP+). Andere kwaliteitsschema's hebben zich aangemeld voor Ketenborging.nl, maar zijn nog niet geaccepteerd. Voorbeelden zijn GLOBALG.A.P. (groenten en fruit), IKB Kip (pluimvee-sector) en IKB varken (varkenssector). De certificeringsschema's in de zuivelsector werken op dit moment aan een aanpassing van de schema's en zullen daarna mogelijk worden aangemeld voor Ketenborging.nl. Het certificeringsschema in de akkerbouw (VVAK) beraadt zich nog op aanmelding voor Ketenborging.nl.

In alle productieketens wordt in de handel- en verwerkingsfase door bedrijven gebruik gemaakt van de (internationale en GFSI-erkende) bedrijfscertificeringsschema's. Deze staan nagenoeg alle op de lijst van Ketenborging.nl. De schema's zijn: BRC, IFS, FSSC22000 en EFISC-GTP. De meeste retail en de levensmiddelenbedrijven verplichten een dergelijke certificering van hun leveranciers.

Meerwaarde ketenborging.nl

Tijdens discussies over certificering en verbeterpunten is nut en noodzaak van het instrument Ketenborging.nl besproken. De extra toetsing van de werking van certificeringsschema's door een overheidsinstantie bevordert het vertrouwen in deze schema's. Daar voldoet Ketenborging.nl aan een behoefte. Veel sectoren zien verder weinig meerwaarde, omdat bij afnemers het voldoen aan de eisen van Ketenborging.nl niet leidt tot aantoonbare verandering van inkoop-eisen en/of een meerprijs voor producten. Ook in het wettelijk toezicht worden nauwelijks voordelen behaald. De stuurgroep heeft geconcludeerd dat Ketenborging.nl op deze punten niet heeft voldaan aan de verwachtingen van de partijen en dat een evaluatie van Ketenborging.nl wenselijk is.

De stuurgroep heeft ingezet op een evaluatie van Ketenborging.nl. Gedurende dit project is dit punt besproken met de ministeries van LNV en VWS, die een evaluatie in gang hebben gezet. Het Bureau Berenschot heeft de evaluatie uitgevoerd. Vertegenwoordigers van de stuurgroep hebben zitting in de begeleidingscommissie van de evaluatie. De uitkomsten van de evaluatie en de vervolgstappen worden begin 2021 besproken met de departementen en de sectoren.

- **Voedselveiligheid in scope van kwaliteitsschema's**
De werkgroepen concluderen dat in de private kwaliteitsschema's voedselveiligheid een belangrijk onderdeel is en dat voedselveiligheid ook goed in de scope van de schema's is opgenomen. Bij de schema's wordt periodiek bekeken of aanvullingen of verbeteringen nodig zijn.
- **Voldoende aandacht voor kwetsbaarheden en fraudebestendigheid?**
Fraude is een belangrijk onderwerp dat lastig te bestrijden is. Signalen van fraude worden gemeld aan de bevoegde autoriteiten. Private sectororganisaties hebben geen mogelijkheden om bij meldingen van fraude zelf op te treden. Private certificeringsschema's kunnen actie ondernemen bij hun deelnemers. In ieder certificeringsschema is aandacht voor het tegengaan van fraude. Enkele kwaliteitsschema's

(bijv. in de pluimveevleessector, groenten- en fruitsector, zuivelsector) voeren periodiek kwetsbaarheidsanalyses uit. In de akkerbouwsector wordt een dergelijke analyse overwogen. Ook is er aandacht in certificeringsschema's voor incidentenmanagement. In de internationale bedrijfs-certificeringsschema's, zoals FSSC22000 of BRC/IFS, is geregeld dat bedrijven risicoanalyses uitvoeren op dit gebied.

- Borging veiligheid inkomende producten

Bij het borgen van de voedselveiligheid is het belangrijk dat de bij het productieproces gebruikte producten en middelen veilig zijn en op de juiste manier worden toegepast. Het gaat dan om de gebruikte grondstoffen, maar ook om bij het proces gebruikte andere middelen en producten. Denk aan gewasbeschermingsmiddelen bij groenten en fruit, geneesmiddelen bij dieren, reiniging en ontsmettingsmiddelen in verschillende schakels van de productieketens en nog vele andere producten.

In de private certificering is er veel aandacht voor de borging van grondstoffen. Hier zijn programma's en certificeringsschema's voor om de veiligheid te borgen. Een juiste risicobeoordeling door de juiste deskundigen is hierbij belangrijk. Dit is een punt dat in de schema's en sectoren aandacht heeft.

Er zijn ook andere producten en middelen die in het productieproces worden gebruikt en die tot contaminatie en risico's kunnen leiden. Deze worden binnen de meeste sectoren en kwaliteitsschema's in beeld gebracht en, waar nodig worden in de schema's voorwaarden gesteld aan de producten en middelen, die worden gebruikt. In enkele kwaliteitsschema's zijn n.a.v. de fipronil affaire in de eierketen onlangs nog aanpassingen doorgevoerd (pluimveevlees, kalveren) of zijn aandachtspunten benoemd om in de komende tijd verbeteringen door te voeren. Ook zijn door enkele sectoren communicatiemiddelen ontwikkeld om de bedrijven beter te informeren over de voorwaarden voor het gebruik van producten. Denk aan posters voor bedrijven (zuivelsector), een beslisboom voor het gebruik van de juiste middelen (kalveren, pluimveevlees) of flyers over reiniging en ontsmettingsmiddelen. De vissector heeft onlangs een advies geformuleerd voor haar achterban over de beheersing van chemicaliën.

In de open teelt, met name in de akkerbouwsector en vollegrondsgroente, is de analyse van de sector dat de wettelijke normen voor verontreinigingen in meststoffen (compost, digestaat) tekortschieten. Naar de mening van de sector behoeven de normen in de Meststoffenwet voor glas, steen en overige verontreinigingen (o.a. plastic) aanscherping.

In de praktijk blijkt het lastig voor individuele bedrijven om exact te weten wat wel en niet is toegestaan. Er spelen hierbij enkele aandachtspunten.

- Toegankelijkheid informatie over toelatingen en de benodigde expertise: dit onderwerp vergt kennis van procedures, toelatingen en middelen. De pluimvee-, varkens- en kalversector zijn een overleg gestart over het bundelen en vergroten van kennis op dit gebied en het beschikbaar krijgen van de juiste informatie. Overleg vindt plaats met overheid en externe partijen. Op dit moment wordt geïnventariseerd wat de opties zijn.
- Op het gebied van middelen is soms onduidelijkheid over de definiëring van categorieën producten en de regels die gelden voor de juiste toepassing van middelen. De varkens-, kalver-, pluimvee- en zuivelsector zijn een overleg gestart met relevante organisaties, waaronder de ministeries van LNV en VWS om hier meer duidelijkheid over te verkrijgen.

Nieuwe ontwikkelingen

Als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen passen partijen in de keten steeds vaker hun bedrijfsvoering aan, bijvoorbeeld door reststromen, alternatieve natuurlijke middelen of voer van eigen bodem te gebruiken.

Hoewel dergelijke ontwikkelingen de verduurzaming van de ketens ten goede kunnen komen, dreigen belangrijke aspecten als voedselveiligheid en productkwaliteit soms het onderspit te delven. Het vergt extra alertheid van alle ketenpartijen om ervoor te zorgen dat met de komst van nieuwe technieken en producten geen risico's voor de voedselveiligheid of productkwaliteit worden geïntroduceerd. Dit vergt ook nadere analyse van risico's en speciale aandacht van ketens en overheid. Actie kan worden belegd bij de signaleringsoverleggen opkomende voedselveiligheidsrisico's.

- Monitoring producten en stoffen

Programma's Monitoring Kritische Stoffen

Het testen van producten op contaminaties en residuen is een belangrijk middel om de voedselveiligheid te borgen. Binnen de private certificering wordt dat op verschillende niveaus uitgevoerd. De veiligheid van producten wordt bij de aankopende partijen gemonitord als onderdeel van de bedrijfs certificering. In andere sectoren (bijv. de veehouderijsectoren en de groenten- en fruitsector) bestaan daarnaast ook brede (en meer onafhankelijke) monitoringsprogramma's al dan niet als onderdeel van een kwaliteitsschema. De keuze voor de te monitoren stoffen is afhankelijk van de risico's in de sectoren. De risicoanalyses worden soms op bedrijfsniveau gemaakt, soms op sectoraal niveau en in speciale sectorale werkgroepen en soms ook Europees. Enkele sectoren bekijken momenteel of de programma's uitbreiding behoeven. Andere sectoren laten hun monitoringsprogramma momenteel extern beoordelen.

Actie bij incidenten

In de stuurgroep is gesproken over de acties die moeten plaatsvinden bij overschrijding van toegelaten hoeveelheden van stoffen en bij het aantreffen van niet toegelaten stoffen en andere volksgezondheidsissues. Voorop staat dat voldaan wordt aan de wettelijke meldplicht bij de NVWA. De sectoren ervaren echter dat op meldingen van kleine overschrijdingen, die geen risico opleveren voor de volksgezondheid, naar hun mening in enkele gevallen overtrokken acties van de NVWA volgen. Het vertrouwen, dat de NVWA in dit soort gevallen proportioneel zal handelen, ontbreekt soms. De stuurgroep vindt het belangrijk om dit te signaleren maar ziet geen rol voor dit project om hier verdere acties op te ondernemen. De voorzitter van het project heeft dit onderwerp buiten dit project om opgepakt en is met de NVWA en vertegenwoordigers van de sectoren in gesprek hierover.

- Effectief controle en sanctiesysteem, incl. onafhankelijke controles

De kwaliteitsschema's hebben een goed werkend controle- en sanctiesysteem. Bij schema's die op Ketenborging.nl staan, is het sanctie- en controlesysteem, inclusief onafhankelijke controles, door de NVWA beoordeeld. Schema's die zich hebben aangemeld, zullen nog door de NVWA beoordeeld worden op deze aspecten. Het controle- en sanctiesysteem bij andere schema's wordt geborgd via andere kanalen, zoals via een erkenning van het GFSI en via accreditaties. In de meeste schema's geldt daarbij de verplichting om ook onaangekondigde controles uit te voeren.

- Data-uitwisseling, crisisdraaiboeken en –oefeningen, incidentenmanagement

Data-uitwisseling met NVWA

Uitwisseling van informatie en signalen vindt vaak plaats via periodieke overleggen met de NVWA, bijv. via handhavingsoverleggen en ketenoverleggen. Deze overleggen vinden niet met elke sector plaats. Structurele data-uitwisseling vindt plaats tussen de NVWA en de certificeringsschema's, die zijn geaccepteerd door Ketenborging.nl.

Sommige sectoren concluderen dat het wenselijk is om informatie te krijgen van de NVWA bij incidenten of een crisis, omdat zij met deze informatie kunnen helpen incidenten op te lossen of de gevolgen hiervan te beperken. Dit speelde ook bij de fipronil affaire. Naar aanleiding hiervan hebben de pluimveeorganisatie OVONED en de NVWA een rompovereenkomst opgesteld, die helpt bij het snel kunnen verstekken van informatie. De verschillende organisaties kunnen desgewenst dit als voorbeeld gebruiken in hun contacten met de NVWA over informatie-uitwisseling.

Crisisdraaiboeken en -oefeningen

In de (internationale) private certificeringsschema's op bedrijfsniveau is het verplicht om op bedrijfsniveau goede recallprocedures te hebben en deze ook te oefenen. In diverse sectoren met veel primaire bedrijven zijn aparte crishandboeken opgesteld op sectorniveau of op niveau van certificeringsschema. Ook worden er interne oefeningen uitgevoerd waarbij de crishandboeken worden getoetst. Enkele sectoren werken op dit moment nog aan het opstellen van een crishandboek voedselveiligheid. Het kan wenselijk zijn om ook aansluiting te zoeken bij de crisisstructuren van de overheid. Er zijn sectoren die goede ervaringen hebben met crisisoefeningen samen met de NVWA. Sectoren, die werken met sectorale draaiboeken zullen, indien mogelijk, met de overheid afspraken maken over (een) gezamenlijke crisisoefening(en).

- Sectoraal kennis-, dan wel meldpunt over voedselveiligheid

De private (branche) organisaties binnen de verschillende sectoren opereren als kennispunt voor de leden binnen deze sectoren, ook op het gebied van voedselveiligheid. Een eigen meldpunt voor voedselveiligheidsissues wordt door de meeste private organisaties niet nodig geacht. De NVWA is de organisatie waar voedselveiligheidsincidenten gemeld moeten worden. De private organisaties binnen de sectoren hebben wel een rol bij incidenten en crisis, maar dan met name in de communicatie. De private organisaties hebben geen bevoegdheden om bij meldingen van issues op bedrijfsniveau op te treden. Er zijn certificeringsschema's die een eigen meldpunt hebben voor voedselveiligheidsissues. Deze schema's hebben op basis van contracten met deelnemende bedrijven wel de bevoegdheid om vervolgacties uit te voeren bij de deelnemende bedrijven.

- Overig

Platform opkomende voedselveiligheidsrisico's

Er komt een platform opkomende voedselveiligheidsrisico's. Deelnemers zijn met name overheid en onderzoeksinstituten. De stuurgroep vindt het belangrijk dat ook kennis en signalen vanuit het bedrijfsleven betrokken worden en heeft dit besproken met de ministeries van LNV en VWS. Afgesproken is dat informatie en expertise van het bedrijfsleven via deskundigen betrokken wordt bij de signaleringsoverleggen die zijn opgericht en dat gekeken wordt naar de vorm waarin dit kan plaatsvinden. Een vertegenwoordiging uit de stuurgroep heeft hierover overleg met de organisaties die betrokken zijn bij deze overleggen.

Bijlage 1

Actiepunten en bereikte resultaten van het project 'Private borging Voedselketens'

1. In 10 plantaardige en dierlijke sectoren voor voedselvoorziening zijn inventarisaties en analyses uitgevoerd om na te gaan hoe het per sector staat met de private borging van voedselveiligheid. Hierbij is gebruik gemaakt van een checklist met de aanbevelingen van de Commissie Sorgdrager resp. de Werkgroep Versterking Zelfregulering Eierketen;
2. Het beleggen van nadere analyses van risico's en speciale aandacht van ketens en overheid bij de signaleringsoverleggen opkomende voedselveiligheidsrisico's. Dit mede vanwege het stimuleren, ook vanuit de overheid, van de 'circulaire economie' (hergebruik van reststromen bijv.);
3. Nadere aandacht voor, wellicht op basis van hiervoor vanuit de overheid nog te ontwikkelen beleid, de toenemende afzet van producten rechtstreeks van primaire producenten naar de consument, waarbij vaak geen enkele sprake is van enige (kwaliteits)certificering;
4. De deelnemende partijen in het project hebben met elkaar afgesproken, dat de onderlinge uitwisseling van kennis en gegevens, een structureel karakter moet krijgen. Er wordt nog gekeken hoe dit praktisch vorm gegeven kan worden;
5. De (inmiddels uitgevoerde) evaluatie van de werking van Ketenborging.nl. Zie hiervoor het aparte rapport van Bureau Berenschot;
6. De (gedane) suggesties voor het betrekken van deskundigen uit private sectoren bij de signaleringsoverleggen opkomende voedselveiligheidsrisico's;
7. De opgestarte gesprekken/overleggen tussen een aantal sectoren en de NVWA om te komen tot 'herstel van vertrouwen' in de relatie tussen (deze) sectoren en de NVWA;
8. Het meer tot stand komen van overeenkomsten tussen de NVWA en sectoren voor de uitwisseling van (monitorings)informatie met als voorbeeld de zgn. 'rompovereenkomst' die er inmiddels is tussen de pluimveeorganisatie OVONED en de NVWA.

Bijlage 2a: sector groente- en fruit

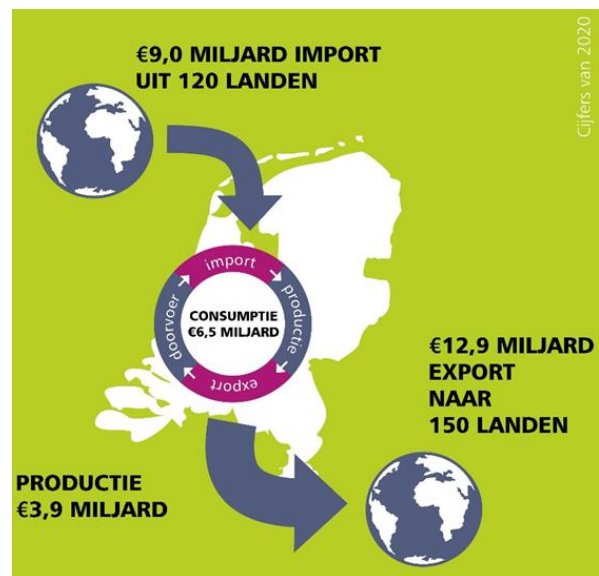
Datum : 5 februari 2021
Kenmerk : 21GFH038/DE

Betreft : Aanvullende sector informatie rapportage stuurgroep private borging voedselketens, groente- en fruitsector.

Kenmerken van de groente- en fruitsector

Nederland is een wereldspeler in groenten en fruit. Zowel op het gebied van productie (teelt), import, (re)export en bijbehorende activiteiten spelen Nederland en Nederlandse bedrijven een belangrijke rol. In de afbeelding is deze positie als wereldspeler weergegeven vanuit economische waarde en het wereldwijde netwerk.

Het behouden en versterken van deze positie als wereldspeler is iets waar bedrijven en sector dagelijks mee bezig zijn. Het belang van de borging van voedselveiligheid voor de (internationale) groenten en fruitketen is groot. Voor het borgen van de voedselveiligheid hebben drie partijen een belangrijke rol. Allereerst het bedrijfsleven als primaire verantwoordelijke voor inbedden van voedselveiligheid in de eigen organisatie en keten (private borging), de beleidsministerie(s) voor duidelijke wet- en regelgeving die het kader voor het managen van voedselveiligheidsrisico's mogelijk maken en tot slot de NVWA als formele toezichthouder en partij die de risico's mede inschat. Het is daarbij cruciaal dat tussen deze drie partijen goed gecommuniceerd wordt en dat er op een structurele manier signalen en nieuwe (wetenschappelijke) kennis wordt uitgewisseld. Door deze aanpak werken we samen aan het opbouwen van kennis en vertrouwen en daarmee zorgen we gezamenlijk voor de minimalisering van reële risico's op gebied van voedselveiligheid voor consument en maatschappij.

De groenten en fruitsector kenmerkt zich door een grote diversiteit aan type bedrijven, waar over het algemeen breed wordt deelgenomen aan private certificeringen en/of hygiëne codes. Dit geldt zowel voor de nationale als internationale ketens. Ook binnen de groente- en fruitsector zijn nog verbeterpunten op gebied van voedselveiligheid, welke o.a. in het kader van het project Private Borging Voedselketens zijn geduid en waar mogelijk opgepakt. Deze memo is bedoeld als overzicht op hoofdlijnen n.a.v. dit project, specifiek voor de groente- en fruitsector en is in aanvulling op de gezamenlijke stuurgroep rapportage (d.d. januari 2021).

Algemene beoordeling van de groente- en fruitsector private borging

In november 2019 is de werkgroep groenten & fruit als onderdeel van PPBV gestart. In de werkgroep hebben mensen uit de volgende organisaties deelgenomen: GroentenFruit Huis (trekker werkgroep), LTO Nederland, Glastuinbouw Nederland, NFO, VIGEF, FNLI (vertegenwoordigd via groentensnijderij). Naast de bijeenkomsten van de werkgroep groenten & fruit, hebben de diverse deelnemende organisaties in de werkgroep via de eigen gremia, de achterban/ specialisten betrokken om input te leveren. (o.a. via werk- en bestuursorganisaties NFO/ Glastuinbouw Nederland en Business Council Voedselveiligheid en kwaliteit van GroentenFruit Huis).

Kenmerk: : 21GFH038/DE

De matrix die via de stuurgroep is gedeeld, gebaseerd op de eierketen/ de bevindingen van de Commissie Sorgdrager, is aangepast aan de groente- en fruitsector en de specifieke opbouw van de relevante ketens. Er is met de werkgroep uiteindelijk gekozen voor een matrix-opbouw onderverdeeld in: Glasgroenten (kassen), Paddenstoelen en champignons, Vollegrondsgroenten, Tropisch fruit, Fruit NL (hard-, steen- en zachtfruit), Kiemgroenten. Waarbij voor elk van deze productgroepen is gekeken naar de diverse ketenschakels en zowel naar teelt in Nederland, EU of derde landen. Daarnaast is ervoor gekozen om ook een apart tabblad op te nemen voor handel/import, snijderijen en verwerkers.

Op basis van de inventarisatie door de werkgroep leden en betrokken achterban is er uiteindelijk voor gekozen om een samengevoegde matrix te maken voor de groente- en fruitsector waarbij de volgende indeling is aangehouden: "Producenten/Telers NL& overige EU", "Producenten/telers EU Derde landen", "Sorteer- & pakstation", "Handelaar/ Importeur", "Snijderijen" en "Verwerkers".

Deze gecombineerde matrix met bijbehorende inventarisatie heeft laten zien dat in alle ketenschakels er sprake is van kwaliteitssystemen cq certificeringen met een goede dekking van de scope voedselveiligheid. Het betreft dan o.a. de volgende systemen die gebruikt worden in de groente- en fruitsector: GLOBALG.A.P. (scope Fruits & Vegetables/ Crops), QS (zowel in primaire sector als in keten via o.a. Wholesale e.d.), VVAK, FSC22000, IFS food, BRC, NVWA-erkenning kiemgroenten, RiskPlaza Audit+ en GMP Plus.

De participatie graad is over algemeen groot, maar er zijn verschillen te zien vooral i.r.t. bedrijfsomvang, type keten en voor importproducten het land van oorsprong. Wel is te zien dat de ketens die leveren aan retail, verantwoordelijk voor overgrote deel van de afzet voor groenten (>90% in NL) en fruit (>85% in NL), een participatiegraad >90% laten zien in de complete keten. Aandachtspunt hierbij is wel dat voor aantal systemen in primaire teelt er gewerkt wordt met groepscertificeringen, met name bij buitenlandse productie, dit is nagenoeg niet aan de orde voor de Nederlandse productie.

Op basis van de exercitie met de matrix en kwaliteitsschema's/ certificeringsschema is te stellen dat de private borging voedselveiligheid middels kwaliteitssystemen en certificeringen in basis goed is georganiseerd in de groente- en fruitsector. Ook zien we dat bij de gebruikte systemen gedegen revisietrajecten in dusdanige frequenties worden georganiseerd om aansluiting te houden bij de bedrijfsvoering en vraagstukken op gebied van voedselveiligheid. Dit betekent dat, de veelal bekende, risico's voor voedselveiligheid in beeld zijn en daar waar mogelijk gemitigeerd en/of geminimaliseerd worden met de kennis en informatie die beschikbaar is.

Tegelijkertijd heeft de werkgroep groenten & fruit geconcludeerd dat de focus op kwaliteitssystemen/ certificeringen mogelijk geen complete weergave is van hetgeen er op gebied van voedselveiligheid in de sector/ ketens speelt en opgepakt wordt. Met name op gebied van kennisontwikkeling en ontsluiting, gecombineerd met de diverse (transitie)vraagstukken die op de sector afkomen zijn en blijven er uitdagingen om risico's op het gebied van voedselveiligheid te signaleren, te agenderen en daar waar mogelijk middels acties/ borging te mitigeren. Dit is samenvattend te benoemen in de term "versterken voedselveiligheidscultuur".

Hieronder is geprobeerd in hoofdlijnen deze belangrijkste aandachts- & verbeterpunten te omschrijven inclusief de acties die daar zijn en worden ingezet.

Belangrijkste uitkomsten traject private borging voor de groente- en fruitsector

In dit onderdeel van deze memo is getracht om in lijn met de aanbevelingen van de Commissie Sorgdrager en de uitkomsten vanuit de werkgroep groenten en fruit de belangrijkste uitkomsten weer te geven uit het traject.

Microbiologische voedselveiligheid:

Groenten en fruit zijn een natuurproduct waar van nature micro organisme op voorkomen. Bij de teelt en verdere verwerking/ verhandeling in de keten zijn er risico's die kunnen zorgen voor een besmetting met voor mensen gevaarlijke micro organisme, zgn. pathogenen (denk o.a. *Salmonella*, *Listeria monocytogenes (Lm)* en *Bacillus cereus*). Om die reden is bewustwording over microbiologische gevaren en het beheersen van risico's, in de groenten en fruitketen, belangrijk aandachtspunt. Er is al veel kennis over mogelijke besmettingsroutes en de manier waarop deze te beheersen zijn, desondanks zijn er ook nog veel kennisvragen die op diverse niveaus worden opgepakt.

- Monitoren voortkomen pathogenen op groenten en fruit
 - Microbiologisch onderzoeksprogramma Stichting Food Compass sinds 2013
 - [Publicatie](#) van resultaten 1^e 5 jaar microbiologische onderzoeksprogramma Food Compass in 2019
 - Vanaf 2019 jaarlijkse rapportage naar sector via [website Food Compass](#) en ieder kwartaal rapportage voor deelnemers met waar mogelijk duiding deskundigenpanel.
 - Op basis van onderzoeksprogramma en bijbehorende ontwikkelde kennis is een microbiologische kennismiddag georganiseerd in 2020 voor deelnemers Food Compass.
- Deelname van sector aan nieuw project RAAK project :
<https://www.hsleiden.nl/actueel/nieuws/vakgroep-bio-informatica/food-safety-onderzoek-moet-bacterie-listeria-het-hoofd-bieden.html>
- Bewustzijn en kennis vergroten middels communicatie:
 - Onderwerp in vakbladen en tijdens sectorbijeenkomsten (o.a. vakblad groenten en fruit, dag van de slateler 25-9-2020)
 - Diverse communicatiemiddelen voor op het bedrijf, o.a. Hygiëne posters en video. Via toolbox [TuinbouwAlert](#)
 - In kader van Covid extra aandacht voor persoonlijke hygiëne handenwas-posters o.a. QS
- Collectieve kennisontwikkeling op gebied van microbiologische waterkwaliteit op en rond het teeltbedrijf middels [watermonitoring](#) (via Food Compass) voor telers als invulling van GLOBALG.A.P. eisen. De hiermee verzamelde data is in 2020 geanalyseerd door KWR waterresearch en dit is input geweest voor lopend herzieningstraject GLOBALG.A.P. Versie 6.
- [Publicatie hygiëne richtsnoeren voor Lm beheersing diepvriesgroenten van Profel](#) (Vigef)
- Diverse PPS-en gericht op kennisontwikkeling (mogelijke) besmettingsroutes en borgingsmechanisme:
 - PPS microbiologie in de voedingstuinbouw, looptijd 2013-2017
 - PPS overleven E. coli vanuit irrigatiewater, looptijd 2017-2018 opgevolgd in PPS transmissie humane pathogenen
 - PPS Bacillus thuringiensis diagnostiek, looptijd 2019-2021
 - PPS Transmissie humaan pathogenen, looptijd 2019-2022
 - PSS Safe en Save water, looptijd 2018-2020
 - PPS Ecofysiologisch gedrag en risicobeoordeling Listeria monocytogenes in champignons, looptijd 2017-2021
 - Fresh on Demand deelproject Voedselveiligheid van verse gesneden groenten en fruit looptijd 2019- 2022
 - EHUP-CostAction (EU project)

Kenmerk: : 21GFH038/DE

Input middelen:

Groenten en fruitketens staan voor een uitdaging om producten te produceren die aan allerlei eisen voldoen, maar tegelijkertijd wel beschermd worden tegen ziekte en plagen. De beschikbaarheid van gewasbeschermingsmiddelen en/of methode die bijdraagt aan weerbaarheid en gezondheid van de plant en product zijn beperkt en zijn onderhevig aan verduurzamingsvraagstukken. Dit maakt dat de bedrijven in deze sector zoekende zijn naar nieuwe methode en manieren om gewassen te beschermen en te versterken. Het is daarbij wel essentieel dat de voedselveiligheid rondom deze nieuwe teeltstrategieën en input middelen geborgd is. Hier zijn diverse nieuwe kennisvragen gedefinieerd en hier wordt op diverse niveaus invulling aan gegeven.

- Biostimulanten
 - Ontwikkeling van CEN/NEN normen voor biostimulanten binnen de EU Meststoffenverordening en nationale implementatie hiervan. (overheden samen met producenten)
 - Inventarisatie beschikbare middelen en toepassingsgebieden (o.a. door primaire sector organisaties)
 - Onderzoek binnen [PPS duurzame gewasbescherming bladgewassen](#), naar voedselveiligheid en gebruik van duurzamere/ alternatieve teeltstrategieën. Tevens gericht op communicatie en bewustzijn (o.a. via [nieuwsbericht 5-2-2021](#))
 - Herziening GLOBALG.A.P. versie 6, verduidelijking benoemen registratie alle input middelen en benoemen welke categorieën (o.a. gewasbeschermingsmiddelen, biociden, biostimulanten, meststoffen etc)
- Acties binnen [Uitvoeringsagenda toekomstvisie gewasbescherming 2030](#)
- Meststoffen (compost, digestaat) op basis van wettelijke normen in Meststoffenwet geeft verontreinigingen (glas, plastic) aanscherping is nodig voor de vollegrondsteelt net als de akkerbouw.
- Na-oogst behandelingen en coatings
 - Kennisontsluiting over voedselcontactmaterialen binnen sector o.a. update informatie voor bedrijven; Wegvallen van o.a. fungicide beschikbaar voor post-harvest toepassing vraagt om innovaties om voedselverspilling te voorkomen (bijvoorbeeld coatings). Hierbij wettelijke traject al vroegtijdig meenemen. (o.a. door/via brancheorganisatie)

Monitoring Kritische Stoffen (MKS):

In de groenten en fruitsector wordt op diverse niveaus gewerkt aan monitoring kritische stoffen, enerzijds ingegeven vanuit de markt-eisen (o.a. bovenwettelijke eisen residuen gewasbeschermingsmiddelen), maar ook vanuit wettelijke verplichting. In de groenten en fruitsector is het MKS veelal belegd in Residu Monitoring Systemen (RMS), via individuele bedrijf, telerscoöperatie en/of certificeringssysteem. Ook heeft de sector via de [Stichting Food Compass](#) een sectoraal risico gestuurd RMS gekoppeld aan een Early Warning en Response System (EWRS). Daarnaast wordt dit gecombineerd met tools o.a. voor de berekening van de ARfD (voedselveiligheidsnorm) en wettelijke MRL's op basis van Good Agricultural Practise (GAP).

De uitdaging voor de groenten en fruitsector zit hem zowel in het beter combineren van de resultaten uit de diverse RMS-en als ook het opnemen van nieuwe stoffen en/of ander type stoffen in het MKS. Hier zijn diverse nieuwe kennisvragen gedefinieerd en hier wordt op diverse niveaus invulling aan gegeven.

- Uitbreiding EWRS-databank naast Food Compass analyse resultaten met resultaten uit individuele bedrijfs RMS-en en NVWA monitoringsprogramma. Hierdoor verbeterd de representativiteit van de databank en daarmee o.a. de functionaliteit op risico-gestuurd monitoren en trends op gebied van residuen
- Sector data gebruiken voor nieuwe kennis vragen o.a. op gebied van cumulatieve blootstellingen (project WUR en berekeningen RIVM), impact assessment aanpassingen in EU wetgeving over MRLs en toelatingen actieve stoffen en eventueel verduurzamingsvraagstukken.

Kenmerk: : 21GFH038/DE

- PPS Impact-analyse van de blootstelling aan mengsels van pesticide-residuen in groenten en fruit, looptijd 2015-2018 (EU EUROMIX). Deze is opgevolgd door PPS Kennis- en Modelkoppelingen voor borging voedselveiligheid in de groenten en fruit sector, looptijd 2019-2021
- Update ARfD tool GroentenFruit Huis, op basis van Primo3.1. (eenduidige interpretatie wetgeving/normen), doorontwikkeling op basis van RIVM-dataset van processing factoren.
- Afstemmingsoverleg ontwikkelingen rondom residuen met RIVM, Ctgb, NVWA, VWS en vanuit bedrijfsleven sectoren groenten en fruit, noten en zuidvruchten, pitten, granen en plantaardige oliën.
- In 2021 start een onderzoeksprogramma contaminanten op product en voedselcontactmaterialen (zie ook contaminanten)
 - Meer inzicht in kritische stoffen die via contaminatie op of in het product komen. Denk o.a. aan mycotoxines, zware metalen, giftige kruiden (alkaloïde)
 - Aansluiting zoeken bij nationale monitoringsprogramma van NVWA

Contaminanten:

Er zijn diverse routes waarop (potentieel) schadelijke stoffen in of op producten kunnen komen in de groente- en fruitsector. Deze zgn. contaminanten zijn nog niet altijd goed in beeld of er worden nieuwe stoffen ontdekt die in bepaalde concentraties mogelijk schadelijk kunnen zijn (denk bijvoorbeeld aan PFAS, Nikkel). Voor de groente- en fruitsector is het belangrijk om potentiële routes van contaminanten en type stoffen in beeld te hebben en eventueel in afstemming met de bevoegde overheden te beoordelen of aanvullende acties noodzakelijk zijn. Zie ook het punt Monitoring Kritische Stoffen. Er wordt momenteel op diverse niveaus invulling gegeven aan deze (kennis)vragen.

- Opstellen MOSH/MOAH factsheet door GroentenFruit Huis op basis van quickscan onderzoek (2020 gestart) naar product/verpakkingscombinaties en voorkomen mineralen olie, o.a. via migratie testen.
- Uitvoeren Quickscan PFAS papier en kartonverpakkingen groenten en fruit. (gepland 2021)
- Start onderzoeksprogramma contaminanten (zie ook Monitoring Kritische Stoffen)
- Inzicht in relevante wet- en regelgeving en ontwikkelingen daarop. Input leveren rondom discussies normstelling i.c.m. ALARA-principe (as low as is reasonably achievable) i.c.m. handelingsperspectief bedrijven.
- Inzicht vergroten in mogelijke allergenen die o.a. via kruisbesmetting op groenten en fruit terecht kunnen komen en duidelijkheid over geharmoniseerde actielimieten. Vergroten bewustwording om aanpassingen in proces en input middelen ook nieuwe aandacht voor (nieuwe) bronnen van contaminatie allergenen .

Crisisorganisatie:

Een goed functionerende crisisorganisatie is ook van groot belang voor de groente- en fruitsector. Ondanks dat er continu gewerkt wordt aan het borgen en minimaliseren van voedselveiligheidsrisico's is het volledig uitsluiten (0-risico) van risico's binnen de groente en fruitketen onmogelijk. Mede doordat het een natuurproduct is en onder invloed staat van de natuurlijke, klimatologische en omgevingsomstandigheden, maar ook de sterke afhankelijkheid van het menselijk handelen maakt dat incidenten niet 100% te voorkomen zijn. Wel kan het adequaat handelen in de situatie van een incident en of beginnende crisis ervoor zorgen dat de omvang en/of de impact van de situatie beperkt wordt. Tevens is het daarbij belangrijk dat het voorkomen van schade voor de volksgezondheid centraal staat, maar er tegelijkertijd ook binnen die randvoorwaarde ervoor gezorgd wordt dat de economisch impact op de bedrijven/ sector geminimaliseerd wordt.

De crisisorganisatie voor groenten en fruit is belegd in [TuinbouwAlert](#) en daarbinnen is er voor de gehele keten een aanspreekpunt. Om het functioneren van de crisisorganisatie te verbeteren worden o.a. de volgende acties gezien en waar mogelijk al uitgevoerd.

Kenmerk: : 21GFH038/DE

- Vanuit TuinbouwAlert op initiatief van NZO in overleg met Comité graanhandel, NVWA over praktische invulling en onderhouden van netwerkkaarten/contactgegevens.
- Naast de reguliere crisisoefeningen binnen TuinbouwAlert is het een aanbeveling om gezamenlijk met de NVWA (en andere betrokken overheden) een gezamenlijke crisisoefening te hebben. Zou ook breder met andere plantaardige sectoren kunnen worden ingevuld.
- Meer inzetten op preventie voor voorkomen crisissen en incidenten op basis van opkomende risico's voor voedselveiligheid. Zorgen dat bedrijfsleven als volwaardig onderdeel wordt aangehaakt bij signaleringsplatform opkomende voedselveiligheidsrisico's (chemie en microbiologisch) welke sinds 2020 worden ingericht door overheden (VWS, RIVM, NVWA, ctgb en WFSR).
- GroentenFruit Huis heeft in 2020 het initiatief genomen om in overleg met de NVWA en overige brancheorganisaties in de plantaardige voedselketens te starten met een 'Sectoroverleg voedselveiligheid plantaardig', in navolging van de behoeften naar een structuur voor ketenoverleg plantaardige voedselketens. In 2021 wordt een proef gestart met de organisatie van dit overleg.

Voedselveiligheidscultuur, kennisontwikkeling en verspreiding:

Naast de meer inhoudelijke aandachtspunten en acties, zoals hierboven in hoofdlijnen omschreven is binnen de groente- en fruitsector benoemt dat het vergroten van de voedselveiligheidscultuur in de gehele keten een blijvend aandachtspunt is. Dit zit niet alleen op het ontwikkelen en vergroten van de inhoudelijke kennis, maar ook op de manier waarop deze kennis "land" op de werkvloer en bij de bedrijven. Dit is niet alleen via veelal administratieve processen van kwaliteitsschema's en certificeringen te vatten, maar vraagt ook om een meer sociaal en organisatorische aanpak. Deze kan bijdragen aan kritische en open houding naar elkaar en tussen bedrijfsleven en overheid. Kortom een cultuurverandering is niet een uitgestippeld pad, maar vraagt om gezamenlijke commitment en onderkenning van het belang om de voedselveiligheid in de sector op orde te hebben en zo bij te blijven dragen een aan gezond en veilig product voor de consument zowel binnen als buiten Nederland. Cultuur- en gedragsveranderingen zijn complex is evident geworden het afgelopen jaar uit de COVID aanpak. Het vraagt een multidisciplinaire benadering en veel samenwerking. Kennisontwikkeling op terrein van veiligheidscultuur en vooral deze praktisch toepasbaar maken voor de sectoren is wenselijk en zou mede vanuit het ministerie van VWS kunnen worden opgepakt.

Inzichten en conclusies akkerbouwsectoren naar aanleiding van Project private borging voedselketens (PPBV)

1. Algemene conclusies

De akkerbouwsectoren hechten grote waarde aan de (private) borging van voedselveiligheid. Vanzelfsprekend moet de mate van borging in overeenstemming zijn met de gesignaleerde risico's. Het algemene beeld van de akkerbouwsectoren is dat, hoewel voedselveiligheidsrisico's nimmer geheel kunnen worden uitgesloten, de risico's beperkt zijn. Dit beeld volgt reeds uit de volgende structuurkenmerken van de akkerbouw:

- akkerbouwproducten worden veelal verwerkt in plaats van vers of rauw geconsumeerd;
- in de meeste ketens is er sprake van een beperkt aantal (grote) verwerkers;
- in veel akkerbouwketens vindt een residu-onderzoek plaats door de handelaar/verwerker die het product afneemt;
- de relatief lange periode tussen oogst en consumptie vermindert de kans op niet tijdig gesignaleerde en beheerste voedselveiligheidsrisico's.

Niettemin worden in vrijwel alle schakels van de akkerbouwsectoren private systemen voor de borging van voedselveiligheid toegepast. Uitzondering is de schakel uitgangsmateriaal/voortkweekingsmateriaal (kwekers). De fytosanitaire kwaliteit van uitgangsmateriaal wordt geborgd door de keuringsdiensten, dan wel aangewezen private partijen. Het gebruik van veilig en goedgekeurd uitgangsmateriaal door telers is wettelijk verplicht, maar ook geborgd binnen voedselveiligheidsschema's voor de teelt. Voedselveiligheidsrisico's zijn hier minder relevant omdat het product primair niet voor consumptie is bestemd.

2. Organisatie akkerbouwcertificering

De akkerbouwsector heeft een eigen schema voor voedsel- en voederveiligheids-certificering, het VVAK¹ (Voedsel- en Voederveiligheid Akkerbouw)-schema. Meer dan 7.000 telers zijn aangesloten bij het schema. Het schema wordt gefaciliteerd vanuit BO Akkerbouw en wordt beheerd door het Akkerbouw Certificeringsoverleg (ACO) waarin alle betrokken ketenschakels (uitgangsmateriaal, teelt, handel, verwerking en loonwerk) samenwerken. Dit onderstreept dat voedselveiligheids-certificering wordt beschouwd als ketenaangelegenheid. Een beperkt deel van de telers neemt deel aan andere voedselveiligheidsschema's.

De akkerbouwcertificering kent een jaarlijkse cyclus van evaluatie van het schema en het eventueel aanpassen van het schema aan gesignaleerde nieuwe te borgen risico's. Juist in 2020 heeft een meer fundamentele herziening van de risicobeoordeling die ten grondslag ligt aan het schema VVAK plaatsgehad. Deze herziening heeft simultaan plaatsgehad met de "witte vlekken"-analyse in het kader van PPBV.

3. Verbeterpunten/witte vlekken

De navolgende verbeterpunten/witte vlekken zijn vastgesteld. Onderscheid is gemaakt naar:

- thema's waarop het georganiseerde akkerbouwbedrijfsleven geheel of in belangrijke mate zelf invloed heeft en waarvoor dus private borging een instrument kan zijn; en
- thema's waarop het georganiseerde akkerbouwbedrijfsleven minder of geen invloed heeft en waarvoor private borging geen geschikt instrument lijkt.

Waar risico's beheersbaar worden geacht door middel van private borging is de stand van zaken beschreven.

¹ zie: <https://bo-akkerbouw.nl/NL/diensten/certificering>

	Gesignaleerde witte vlekken (binnen de scope van het georganiseerde akkerbouwbedrijfsleven / VVAK)	wie:	einddatum actie/stand van zaken:
1	borging voedselveiligheid van (restanten van) pootaardappelen die afgeleverd worden als zetmeel- of consumptieaardappelen. Risico: residuen van niet toegestane gewas- en voorraadbeschermingsmiddelen.	Akkerbouw Certificeringsoverleg (ACO) / aardappelverwerkende industrie / zetmeelindustrie: aanscherping van eisen voor zogenaamde "bijkoop".	vaststelling VVAK 2020/2021 (1 april 2020)
2	borging van veiligheid van inputs op primaire bedrijven is aandachtspunt, o.a. van digestaat en compost. Analyse is dat wettelijke normen voor verontreinigingen in meststoffen (compost/digestaat) tekortschieten. Risicobeoordeling overige input (zwarte grond, Bokashi, nitrificatieremmers, biostimulanten, enz.) gewenst.	Akkerbouw Certificeringsoverleg (ACO) / alle akkerbouwketens / overheid (normstelling)	vaststelling VVAK 2020/2021 (eerste stap): aanscherping normen voor verontreinigingen in compost. Vervolgstappen nodig: gewenst is aanscherping van de wettelijke normen voor de grondstoffen van compost (met name GFT-afval) resp. een aanscherping van de wettelijke eisen van verontreinigingen (glas, plastic, steen) in compost in de Meststoffenwet. Risicobeoordeling is doorlopend
3	analyse van alles wat met het gewas meekomt of opgenomen wordt uit de grond. Denkbaar is: antibiotica in stro en in gewassen die mogelijk gecontamineerd zijn via mest en stoffen als PFAS en zware metalen. Uiteraard moet ook rekening worden gehouden met stoffen in de bodem waarvan de risico's (nog) niet bekend zijn.	Akkerbouw Certificeringsoverleg (ACO) / alle akkerbouwketens / overheid (onderzoek/normstelling)	Risicobeoordeling is doorlopend

4	toepassing van proceshulpstoffen, de inzet van dienstverleners in het totale traject “van grond tot mond” (kiemremming, ontsmetting, transporteurs), weersomstandigheden die een wisselende inzet van hulpmiddelen vereisen en de productkwaliteit beïnvloeden	Akkerbouw Certificeringsoverleg (ACO) / alle akkerbouwketens: aandacht voor eisen aan proceshulpstoffen, loonwerk, etc.	technische ontwikkelingen maken dit een doorlopend actiepunt
5	kwetsbaarheidsanalyse – voedsel fraude/ integriteit	Akkerbouw Certificeringsoverleg (ACO) / alle akkerbouwketens	2021 / 2022

	Gesignaleerde witte vlekken (buiten de scope van het georganiseerde akkerbouwbedrijfsleven /VVAK)		
1	kleinschalige handelaren en verwerkers waarvan het beeld van hun activiteiten minder duidelijk is en deelname aan certificeringsschema's op kleinere schaal plaatsvindt. In een aantal gevallen wordt weliswaar een hygiëncode toegepast, maar ontbreekt (deelname aan) een certificeringsschema.	volgende ketenschakel (daar betrekken in certificeringseisen)	
2	boer-tot-boer leveringen (bijv. van akkerbouwer naar pluimveehouder) kunnen buiten beeld blijven	volgende ketenschakel (daar betrekken in certificeringseisen)	
3	borging van loonwerk uitgevoerd door telers die weliswaar over een voedselveiligheidscertificaat beschikken, maar niet over een (als niet gelijkwaardig) aan te merken certificaat voor loonwerkers beschikken	andere segmenten primaire sector, (mede afhankelijk van gehanteerd voedselveiligheidsschema)	

4	mogelijke risico's in de dierlijke mestketen. Mest is niet gecertificeerd en risico's kunnen zijn: vermenging met digestaat, medicijnen (antibiotica) en drugsafval. Onbekende/nieuwe verontreinigingen vormen een extra risico.	betrokken schakels van de mestketen. Akkerbouw is slechts afnemer van mest. Eventuele verontreinigingen zouden bij voorkeur door middel van een eenvoudige toets vastgesteld moeten kunnen worden voorafgaande aan de levering.	
5	voorkomen van bekend of verwacht oneigenlijk gebruik (m.n. door consument/eindgebruiker, bijv. blauwmaanzaadpap)	adequate gebruikadviezen (d.m.v. publiekscampagnes) door producent / retail / overheid	
6	risicobeoordeling/borging van ingevoerde grondstoffen of eindproducten die na eenvoudige bewerking rechtstreeks in het schap van de supermarkt belanden (bijv. zaden (karwijzaad, blauwmaanzaad) en bonen uit bepaalde derde landen, primeur-aardappelen met onbekende herkomst).	overheid / ontvangende ketenschakel	

Bijlage 2c: sector pluimveevlees

Van : Werkgroep private borging pluimveevleesketen
Datum : 5 februari 2021

Deze rapportage geeft in beknopte bewoording een actualisatie en concretisering van een in september 2020 opgeleverde rapportage, die als annex is opgenomen.

Actualisatie en concretisering t.a.v. de pluimveevleesketen

De Nederlandse pluimveevleesketen en IKB Kip

Het kwaliteitsniveau van de Nederlandse pluimveevleesketen is hoog. Binnen de pluimveevleessector worden verschillende soorten pluimvee gehouden. Veruit het grootste deel betreft vleeskuikens of de (groot)ouders van vleeskuikens. Meer informatie hierover is opgenomen in de rapportage uit september.

PLUIMNED is eigenaar van het ketenkwaliteitssysteem IKB Kip. Grofweg 90-95% van de Nederlandse vleeskuikenketen neemt deel, van voorschakels tot en met slachterijen/uitsnijderijen. Verdere verwerking van producten en de schakels van handel en retail vallen buiten het zicht van IKB Kip en Stichting PLUIMNED. Import binnen die schakels valt dus ook buiten de scope van IKB Kip. Om draagvlak voor ketensystemen te houden is het belangrijk dat de overheid import (door handel en retail) goed borgt en dat voor die producten gelijkwaardige eisen gelden als voor Nederlandse producten.

Meeste aanbevelingen uitgevoerd

IKB Kip is al voor de start van het project private borging voedselketens gestart met het sectoraal uitwerken en implementeren van de aanbevelingen die in de eiersector gedaan zijn door de Commissie Sorgdrager en de WVZE. Daarbij is veelvuldig met IKB Ei samengewerkt en de aanbevelingen zijn inmiddels grotendeels al uitgevoerd. Zo is bijvoorbeeld de governance van IKB Kip verder onafhankelijk gemaakt door het beheer van IKB Kip neer te leggen bij een onafhankelijke Raad van Beheer en is een meldpunt ingesteld om opvallende zaken of (vermoedens van) onjuist handelen te melden.

Aanbevelingen die aandacht (blijven) vragen

Bepaalde aanbevelingen vragen blijvend aandacht. In het kader van het borgen van de veiligheid van gebruikte producten (inkomende stromen) zijn verschillende stappen gezet. Voorbeelden zijn de ontwikkeling en introductie van een beslisboom voor inkomende stromen, een informatie flyer rondom reinigingsmiddelen en de verplichting om gebruikte middelen vast te leggen. Het volgen van actualiteiten, technische en juridische ontwikkelingen blijft belangrijk, om snel en adequaat evt. signalen rondom bijv. biociden en reinigingsmiddelen te kunnen toetsen. Zodat een mogelijk incident geen crisis kan worden.

Concrete punten die nog open staan:

Onderwerp:	Status:	Vervolg:	Deadline:
Beheer extern laten toetsen	IKB Kip staat 'in behandeling' op www.ketenborging.nl . Zelfbeoordeling en audit zijn met goed gevolg afgerond.	Laatste stap is verificatie van de werking in de praktijk. Dit is door de NVWA uitgesteld i.v.m. Corona en AI.	Huidige planning NVWA is maart-april 2021.

Crisisdraaiboek	Draaiboek is opgesteld en geoefend binnen de sector.	Oefening periodiek herhalen. Inzet (PLUIMNED en NVWA) is een gezamenlijke oefening.	NVWA wil oefening oppakken zodra dit haalbaar is (o.m. invloed corona).
Voorkomen dat incidenten uitgroeien tot crises	O.a. een laagdrempelig meldpunt opgericht.	Afronden raamovereenkomst voor vroegtijdig uitwisselen informatie tussen NVWA en PLUIMNED.	Afronding vermoedelijk in eerste kwartaal 2021.

Tot slot

Net als bij de meeste sectoren speelt ook voor IKB Kip dat er 'free riders' (niet deelnemers) zijn. Daarnaast zijn er pluimveevleessectoren en delen van de vleeskuikenketen die buiten de scope van IKB Kip liggen. In de rapportage uit september zijn we hier verder op ingegaan.

Voor het afronden van een aantal aanbevelingen is IKB Kip afhankelijk van de inzet van andere partijen, zoals de NVWA.

Bij verdere aanpassing van IKB Kip is het belangrijk de balans tussen meerkosten en meerwaarde in het oog te blijven houden. Meerwaarde kan bijvoorbeeld worden vergroot indien:

- retailers het belang van Ketenborging.nl onderstrepen en hier bij inkoop naar handelen. Alleen producten in de schappen leggen vanuit ketens die deelnemen aan een kwaliteitssysteem dat door ketenborging.nl is erkend. Vanuit aanbeveling 10 van de WVZE hebben CBL (en FNLI) aangegeven dit te stimuleren.
- de overheid deelname aan kwaliteitssystemen die zijn erkend door Ketenborging.nl belooft door middel van bijvoorbeeld minder dan wel aangepast toezicht en inzet pleegt t.a.v. onder andere free riders.

Op deze punten is nog onvoldoende resultaat geboekt.

Annex bij bijlage 2c.

Van : Werkgroep private borging pluimveevleesketen
Betreft : Rapportage Werkgroep private borging pluimveevleesketen
Datum : 10 september 2020

Introductie

Voorliggend treft u de rapportage van de Werkgroep private borging pluimveevleesketen aan. Deze rapportage dient als input voor de Stuurgroep private borging voedselketens. De inhoud van deze rapportage mag de Stuurgroep gebruiken als input voor haar eindrapportage over alle ketens aan LNV/VWS (en Tweede Kamer). Deze rapportage is opgesteld conform het door de Stuurgroep voorgeschreven format.

1. Aanleiding en opdracht PPBV

Niet in te vullen: (alleen in gemeenschappelijke rapportage)

2. Procesbeschrijving en aanpak binnen de werkgroep in het project PPBV

- De Werkgroep is gestart in augustus 2019 en fungeert onder Stichting PLUIMNED.
- Leden zijn vertegenwoordigers van COBK, IKB Kip, LTO/NOP, NEPLUVI en NVP.
- De voorzitter en secretaris van de Werkgroep hadden een trekkende rol.
- Afstemming met de Werkgroep gebeurde per e-mail en via (digitale) vergaderingen.
- Tevens is kennisgemaakt met andere ketens en de wijze waarop zij invulling geven aan private borging.
- Ten aanzien van de pluimveevleesketen liepen er in het kader van het Certificatieschema IKB Kip al diverse acties t.a.v. versterking van de private borging.
- De Werkgroep heeft een vergelijking gemaakt van de eerder aan de legketen gedane aanbevelingen (door WVZE en Commissie Sorgdrager) en de stand van zaken in de pluimveevleesketen.
- Dit heeft een inhoudelijke matrix opgeleverd, hetgeen samengevat is in voorliggende memo.

3. Analyses

- a) Aanwezigheid van private borging in de hele keten (ook het deel buiten de eigen verantwoordelijkheid/invloedsfeer) in de vorm van keten- en bedrijfscertificeringssystemen: zijn er witte vlekken in de borging in de keten. Zo ja, welke en eventuele suggesties ter verbetering.*

Binnen de pluimveesector is er een (genetische) scheiding tussen de legsector en de pluimveevleessector. Binnen de pluimveevleessector worden verschillende soorten pluimvee gehouden. Veruit het grootste deel betreft vleeskuikens of de (groot)ouders van vleeskuikens. Daarnaast worden in Nederland, op een veel beperkter aantal bedrijven kalkoenen en eenden gehouden. Tot slot zijn er een paar overige, nog veel minder voorkomende soorten pluimvee die gehouden worden.

PLUIMNED is eigenaar van het ketenkwaliteitssysteem IKB Kip. Grofweg 90-95% van de Nederlandse vleeskuikenketen neemt deel. IKB Kip beslaat vrijwel de gehele keten: van fokkerij tot slachterij/uitsnijderij.

Verdere verwerking van producten en de schakels van handel en retail vallen buiten het zicht van IKB Kip en Stichting PLUIMNED.

Kalkoenhouders nemen veelal deel aan het Duitse kwaliteitssysteem QS. Hetgeen begrijpelijk is, omdat vrijwel alle Nederlandse kalkoenen in Duitsland worden geslacht. De kalkoensector heeft

desalniettemin de private borging besproken en besloten om, nadat duidelijk is welke elementen met name in de vleeskuikenschakel naar boven komen, te analyseren welke daarvan kunnen worden geïmplementeerd binnen de kalkoensector. Binnen de eendenketen neemt de slachterij (Nederland kent één eendenslachterij) een spilfunctie in, o.a. ten aanzien van de kwaliteitsborging. Deze slachterij heeft een eigen kwaliteitssysteem voor de eendenketen. IKB Kip en Stichting PLUIMNED beperken zich in hun scope tot de vleeskuikenketen.

Het beheer van IKB Kip ligt bij de onafhankelijke Raad van Beheer (RvB). Het Centraal College van Deskundigen (CCvD) heeft meerder taken, o.a. legt het voorstellen tot wijzigingen van IKB Kip voor aan de RvB. Het CCvD kent een onafhankelijk voorzitter, verder zijn de diverse stakeholders vertegenwoordigd in het CCvD. O.a. vertegenwoordiging vanuit COBK, LTO/NOP, NEPLUVI, NVP en vanuit de retail (CBL), zie verder: <https://pluimned.avined.nl/basic-page/ccvd-ikb-kip>.

b) Analyse van de inhoud en scope van de private borging op het gebied van voedselveiligheid(srisico's).

Binnen de vleeskuikenketen is een werkend systeem van private borging aanwezig (IKB Kip). Dit systeem is n.a.v. de fipronil-ervaringen in de legsector verder versterkt. Onder andere is een meldpunt ingericht waar eenieder signalen kan aandragen en is de onafhankelijkheid van de governance verbeterd (onafhankelijk voorzitter CCvD en onafhankelijke Raad van Beheer). Tevens heeft aanmelding bij Ketenborging.nl plaatsgevonden, omdat IKB Kip van mening is dat het verstandig is een derde partij een uitspraak over de kwaliteit van het Certificatieschema te laten doen. De deelname aan Ketenborging.nl is in een vergevorderd stadium, op dit moment wordt het auditrapport van de NVWA afgewacht. Op dit moment heeft IKB Kip de status 'in behandeling' op de website van Ketenborging.nl.

De effectiviteit van de borging van voedselveiligheid kan worden vergroot door samenwerking met andere partijen zoals de NVWA. Inzet van overheidstoezicht is ook noodzakelijk in die ketens en bedrijfssoorten waar IKB Kip niet op van *toepassing is*.

4. Uitkomsten

a) Inzichten van de werkgroep

I. Draagvlak

Private borgingssystemen kennen vrijwillige deelnemers. Draagvlak voor het systeem is onontbeerlijk. Aan deelnemers kan een sanctie worden opgelegd. In het uiterste geval kan de deelname worden opgezegd (schorsing van het certificaat). Nadeel voor de totale keten is dat bij een dergelijk geschorst bedrijf het private toezicht grotendeels of geheel wegvalt. Dan is de borging afhankelijk van enkel het overheidstoezicht. Over het inrichten van (risicogericht) overheidstoezicht maakt PLUIMNED graag afspraken met LNV en de NVWA.

Bij het uitbreiden en versterken van het private systeem moet telkens de verhouding tussen zwaarte van het systeem (incl. de kosten) in balans zijn met de meerwaarde die een deelnemer heeft van zijn certificaat.

Een privaat systeem dat een hoge dekkingsgraad heeft kan veel bereiken (veel deelnemers). Nadeel is dat door de hoge dekkingsgraad het lastig voor de bedrijven is om zich onderling te onderscheiden. Deelname aan programma's zoals Ketenborging.nl kunnen de meerwaarde een boost geven, mits de voordelen helder zijn. De vraag vanuit de retail ten aanzien van producten die komen uit een keten die geborgd is via een systeem dat door Ketenborging.nl is geaccepteerd, is er echter niet tot nauwelijks. Ook de voordelen in termen van aangepast toezicht vanuit de overheid zijn nog onduidelijk. Dit brengt het blijvend investeren in het IKB Kip ketenkwaliteitssysteem t.b.v. Ketenborging.nl in de knel.

II. Coördinatie

Coördinatie binnen een keten is belangrijk. Diverse partijen kunnen de rol van 'aanspreekpunt' vervullen. Zij zullen echter nooit voor de hele sector kunnen spreken. Vraagstelling en opmerkingen

vanuit bijvoorbeeld de overheid richting 'de sector' zullen beter overkomen, indien de vraagsteller duidelijker zijn doelgroep in beeld heeft en die benadert.

Zo kan bijvoorbeeld IKB Kip een uitspraak doen over haar deelnemers, of aan die deelnemers aanvullende eisen opleggen. IKB Kip heeft echter geen invloed op bedrijven die niet deelnemen aan het Certificatieschema IKB Kip.

b) Verbeterpunten die de werkgroepen hebben geïdentificeerd met tijdpad wanneer en door wie (verantwoordelijke voor verbeterpunt) de verbeterpunten zullen zijn geïmplementeerd.

Binnen de vleeskuikenketen is via IKB Kip al een versterkingstraject gestart n.a.v. de fipronil-ervaringen in de legsector en zijn diverse acties opgepakt en afgerond. Onderstaand nog enkele openstaande punten.

Wat	Wie	Wanneer
Verdere versterking IKB Kip (bijv. oefenen met draaiboek voedselveiligheidsincidenten en acties rondom kennisverspreiding).	IKB Kip	Is onderhanden en IKB Kip kijkt continu naar ontwikkelingen en mogelijke nieuwe risico's. Kennisverspreiding is hier een onderdeel van.
Omgang met freeriders (bedrijven in een schakel die mee kunnen doen aan private borging, maar dit niet doen)	NVWA	?
Hoe kun je omgaan met bedrijven in andere delen van de pluimveevleesketen waar er geen collectief kwaliteitssysteem is (bijv. de handel en verdere verwerking)?	Voor de Werkgroep onduidelijk, buiten scope IKB Kip/PLUIMNED	?
Hoe kun je omgaan met producten of dieren die geïmporteerd worden door en/of vanaf bedrijven die niet aan IKB Kip deelnemen?	NVWA	?
Hoe geef je als IKB Kip invulling aan de Nederlandse visie op zelfregulering en de Nederlandse wettelijke kaders zonder eisen te introduceren die voor buitenlandse deelnemers (grotendeels de helft van het aantal deelnemers) onnavolgbaar of onhaalbaar zijn?	IKB Kip	Voorjaar 2021
Behoud draagvlak voor vrijwillig collectief ketenkwaliteitssysteem	Betreffende schemabeheerder, ketenregisseur e.d.	Continu

5. Horizontale thema's (met concrete actiehouders en een tijdspad)

- Borging van veiligheid van middelen op primaire bedrijven -> relevant, loopt t.a.v. vleeskuikenketen.
- *Aanvullend veiligheidsthema*: Het gebruik van alternatieve voedercomponenten (als onderdeel van circulaire landbouw). Met alle (en onbekende) risico's voor humane voedselveiligheid. De overheid is aanjager van de circulaire landbouw. De overheid zou ook actief regulerend moeten optreden t.a.v. deze alternatieve voedercomponenten.
- Evaluatie ketenborging.nl en aanbevelingen -> relevant, Ketenborging.nl zou een meerwaarde moeten opleveren, in plaats van ontwikkelingen bemoeilijken.
- Aansluiting op platform opkomende voedselveiligheidsrisico's -> het thema is relevant, of dat op deze wijze van toegevoegde waarde is voor IKB Kip/PLUIMNED vergt meer kennis over dit platform.
- Crisisdraaiboeken en crisisoefeningen bedrijfsleven, NVWA, VWS en LNV -> relevant, heldere rollen, verantwoordelijkheden en begrip van sector en overheidszijde helpt op het moment dat er een daadwerkelijke crisis is. Oefeningen moeten regelmatig worden herhaald om adequaat te kunnen blijven acteren.
- Kennis en informatie delen -> onduidelijk tussen welke partijen. Met overheid en vanuit IKB Kip naar de sector. Delen van kennis helpt. Wel belangrijk dat je elkaars positie, mogelijkheden en verplichtingen respecteert. Daarnaast is het belangrijk dat wetgeving (privacy) ook de mogelijkheid biedt om informatie over en weer (overheid en sectorpartijen) te kunnen delen. Een raamovereenkomst wordt daarvoor voorbereid.
- Versterken voedselveiligheidscultuur -> relevant, maar kan niet tegen elke prijs. De Nederlandse pluimveevleessector heeft veel zaken goed onder controle. Nog verdere verhoging werkt prijsopdrijvend en dat kan niet als import van minder strak gereguleerde producten blijft plaatsvinden.
- Aanvullend thema: Import. Om draagvlak voor ketensystemen te houden is het belangrijk dat de overheid import (door handel en retail) goed borgt en dat voor die producten gelijkwaardige eisen gelden als voor Nederlandse producten.

Private borging voedselketens

Overzicht van de activiteiten in de zuivelsector – februari 2021

Inleiding

De Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO) is de branchevereniging van de Nederlandse zuivelindustrie. De NZO behartigt de belangen van dertien leden. Deze leden zijn zuivelondernemingen die samen een groot deel van alle melk in Nederland tot een breed pakket aan zuivelproducten verwerken. Dit omvat zuiveldranken, baby- en kindervoeding, kaas en desserts maar ook ingrediënten voor de voedingsmiddelenindustrie en de farmaceutische sector.

Organisatie

De Commissie Ketenkwaliteit (CKK) is de overkoepelende NZO-commissie waar alle issues over voedselveiligheid, productkwaliteit, ketenborging en crisismanagement aan de orde komen. De CKK agendeert, bespreekt en coördineert alle activiteiten op deze gebieden. De CKK is samengesteld uit vertegenwoordigers van alle NZO-leden.

De CKK formeert taskforces waarin bepaalde onderwerpen samen met stakeholders worden uitgewerkt. De samenstelling van een werkgroep, en dit kan ook een brede waaier van externe stakeholders zijn, hangt af van het onderwerp. Zo is met melkveehouders, GD een medicijnkastfolder en een digitale innovatiechecklist gemaakt, welke aangeboden zijn aan melkveehouders om binnen de wettelijke kaders en op een verstandige manier om te gaan met gebruik van (diergenees)middelen met het oog op de voedselveiligheid van de melk. Bij onderwerpen op gebied van diervoeders wordt samengewerkt met diervoederbrancheverenigingen, SecureFeed, Wageningen Food Safety Research (WFSR) en diverse onderzoeksinstituten.

De inspanningen van de NZO, haar leden, de melkveehouders en ketenpartners zijn erop gericht om de voedselveiligheid en productkwaliteit in de zuivelketen te bewaken en waar mogelijk verder te verbeteren. Dat gebeurt met monitoring- & surveyprogramma's en wetenschappelijk onderzoek rond thema's op het gebied van o.a. diergezondheid, dierenwelzijn, duurzaamheid, hygiëne, voedselveiligheid en productkwaliteit. De NZO laat onderzoek uitvoeren door kennisinstellingen zoals Wageningen Food Safety Research (WFSR), NIZO food research, en de Gezondheidsdienst voor dieren GD. Daarbij is er aandacht voor alle schakels in de keten "van gras tot glas". De aandachtsgebieden zijn o.a. diervoeders en additieven, drinkwater, weidegang, (diergenees)middelengebruik, analyses op contaminanten in rauwe melk en eindproducten, hygiëne op de boerderij en in de fabriek, melktransport, productieprocessen en scholing van medewerkers. Met NVWA en COKZ vinden jaarlijks overleggen plaats waar de wederzijdse bevindingen worden gedeeld en acties besproken.

Daarnaast investeert de NZO aanzienlijk in het voorkomen van en het voorbereid zijn op incidenten en crisissituaties. Tenslotte zijn er activiteiten ter versterking van de private borging van de zuivelketen overeenkomend met de aanbevelingen van de Commissie Sorgdrager uitgewerkt.

Kwaliteitssystemen

Binnen de zuivelsector zijn twee typen kwaliteitssystemen operationeel: kwaliteitssystemen op "fabrieksniveau" en op "melkveebedrijfsniveau". De fabriekskwaliteitssystemen (zoals BRS, IFS en FSSC22000) zijn al aangemeld bij Ketenborging.NL. Op het melkveebedrijf worden melkkwaliteit en voedselveiligheid beheerst d.m.v. zuivelkwaliteitssystemen zoals FoqusPlanet, KKM en CONOKKM. De huidige systemen zijn breder dan alleen voedselveiligheid en integriteit. Zo bevatten deze systemen ook voorschriften op het gebied van kwaliteit en duurzaamheid. De systemen zijn opnieuw (volgens een modulair model) ingedeeld zodat het deel dat toeziet op voedselveiligheid en integriteit

(conform het advies van de TaskForce Voedselvertrouwen) kan worden aangemeld bij Ketenborging.NL.

Werkwijze:

- Voldoende kennis over ontwikkelingen op het gebied van voedselveiligheid en kritische factoren: De CKK bewaakt dit d.m.v. het monitoring- & surveyprogramma, de onderzoeksprogramma's, proactief monitoren van veranderingen en nieuwe ontwikkelingen, contacten met ketenpartners en kennisinstellingen en het volgen van wetgeving.
- Zicht houden op de relevante contaminanten in een sector die continu door ontwikkelt. In 2020 heeft de NZO haar monitoring programma door externe experts laten evalueren. Daarnaast worden ontwikkelingen in beeld gehouden door middel van proactief onderzoek.
- Bewustwording achterban: communicatie is proactief vanuit de NZO met haar leden welke vervolgens, hun achterban (melkveehouders) informeren. Bijvoorbeeld de modulaire opbouw van zuivelkwaliteitssystemen maakt melkveehouders meer bewust aan welke wet- en regelgeving ze dienen te voldoen en waarom. De NZO heeft ook direct contact met de ketenpartners.
- Tracking & tracing: o.b.v. wensen van afnemers, wetgeving en op aangeven van de toezichthouder vindt tracking & tracing plaats. De zuivelsector gaat daarbij uit van het voorzorgsprincipe: bij twijfel geen verwerking, maar vernietiging van melk.
- Analyse voedselveiligheidsrisico's bij bedrijven: via diergezondheidsmonitoring en monitoring op melk worden trends en ontwikkelingen continu gevolgd. Bij afwijkingen volgt actie.
- Gedragscode ondertekenen (<https://ketenborging.nl/gedragscode/>): alle leden van de NZO hebben de gedragscode ondertekend. Er is een crisishandboek operationeel, regelmatig zijn er crisioefeningen (overeenkomstig een aanbeveling van de commissie Sorgdrager).

Aandachtspunten

In de bewaking van de voedselveiligheid en productkwaliteit in de zuivelketen signaleert de NZO de volgende aandachtspunten:

- VACCP
De zuivelkwaliteitssystemen dienen zich nog aan te melden bij Ketenborging.NL. Ook dient nog een fraudetoets Vulnerability Assessment and Critical Control Point (VACCP) plaats te vinden. In ontwikkeling is een analysesystematiek waarmee leveranties melk met een atypische samenstelling worden geïdentificeerd. De zuivelverwerkers werken voor bepaalde melkstromen met strikt gescheiden stromen. Bijvoorbeeld van weideboerderijmelk tot aan het uiteindelijke weidezuivelproduct moet de productie volledig gescheiden zijn van reguliere boerderijmelk of zuivel. Voor de kritische punten in deze logistiek zijn wel vergaande maatregelen genomen om vermenging van de verschillende stromen te voorkomen.
- Alternatieve producten
Inhoudelijk maakt de NZO zich met name zorgen over de alternatieve producten die op de markt zijn en aan melkveehouders worden aangeboden. Als een producent geen specifieke (bijvoorbeeld geneeskundige of biocide) werking claimt vallen deze producten buiten een wettelijk borgingskader voor voedselveiligheid. De NZO heeft dit bij de NVWA onder de aandacht gebracht.
Op initiatief van de NZO is met collega-brancheorganisaties overleg gevoerd met LNV en WFSR over regulering van alternatieve middelen die buiten een wettelijk borgingskader kunnen worden aangeboden. WFSR heeft dit opgepakt en vervolgacties zijn in de maak.
Met survey onderzoek in melk houdt de NZO stoffen in beeld die in het onderzoeksprogramma als potentieel risico naar voren komen. In geval een stof daadwerkelijk wordt aangetroffen wordt op passende wijze gehandeld.
- Verduurzaming zuivelketen
Als gevolg van maatschappelijke ontwikkelingen passen partijen in de keten steeds vaker hun bedrijfsvoering aan om te voldoen aan de verduurzaming van de zuivelketen. Vooralsnog is er

geen indicatie van nieuwe risico's. Maar potentieel risicovolle ontwikkelingen zoals bijvoorbeeld het gebruik van nieuwe reststromen als diervoer zijn in beeld. Met projecten houdt de NZO een vinger aan de pols met betrekking tot nieuwe ontwikkelingen. Mocht daar aanleiding toe zijn dan acteert de NZO. Het vergt voortdurende alertheid van alle ketenpartijen om ervoor te zorgen dat met de komst van nieuwe technieken en producten geen risico's voor de voedselveiligheid of productkwaliteit worden geïntroduceerd. De NZO zal alert blijven op de mogelijke effecten van innovaties die nog onvoldoende zijn onderzocht in relatie tot voedselveiligheid en productkwaliteit, maar wel op basis van andere beoordelingen legaal op de markt worden gebracht.

In het kader van het klimaatakkoord is in het plan klimaatverantwoorde zuivel het volgende afgesproken: "de zuivelsector en veevoersector maken een afspraak over het verminderen van methaanemissie via het voerspoor door: " ...verantwoorde inzet van additieven door per 1-1-2020 een toelatingscommissie in te stellen voor het goedkeuren van methaanemissie reducerende additieven in veevoer (met betrekking tot diergezondheid, voedselkwaliteit en veiligheid);". Vanuit de zuivelsector is de wens om zoveel mogelijk integraal en aan de voorkant te toetsen. Dat brengt met zich mee dat een publiekrechtelijke inbedding van de toetsingscommissie het meest gewenst c.q. noodzakelijk lijkt. Medewerking van de overheid is noodzakelijk om een publiekrechtelijke inbedding vorm te geven bijvoorbeeld via de invulling van de Farm to Fork strategie. Te verwachten is dat dit tijd in beslag neemt. Verdere vervolgstappen zijn het voeren van overleg met het ministerie LNV, in samenspraak met de diervoedersector.

Slotsom

De kwaliteitssystemen op het niveau van de zuivelfabriek en op het niveau van het melkveebedrijf vormen de primaire systematiek om voedselveiligheidsrisico's in de zuivelketen te borgen. Gesteld kan worden dat de Nederlandse zuivelsector dit op orde heeft. Sinds 2016 is een PDCA methode doorgevoerd waardoor de zuivelsector continue werkt aan het verbeteren van de zuivelkwaliteitssystemen. Behalve de toets of de zuivelkwaliteitssystemen voldoen aan de laatste stand van de wetenschap en de techniek zijn ook een toets op de analysemethoden van melk en een evaluatie en herijking van meldprocedures onderdeel van de verbetercyclus. Deze verbetercyclus wordt structureel met de toezichthouders gedeeld.

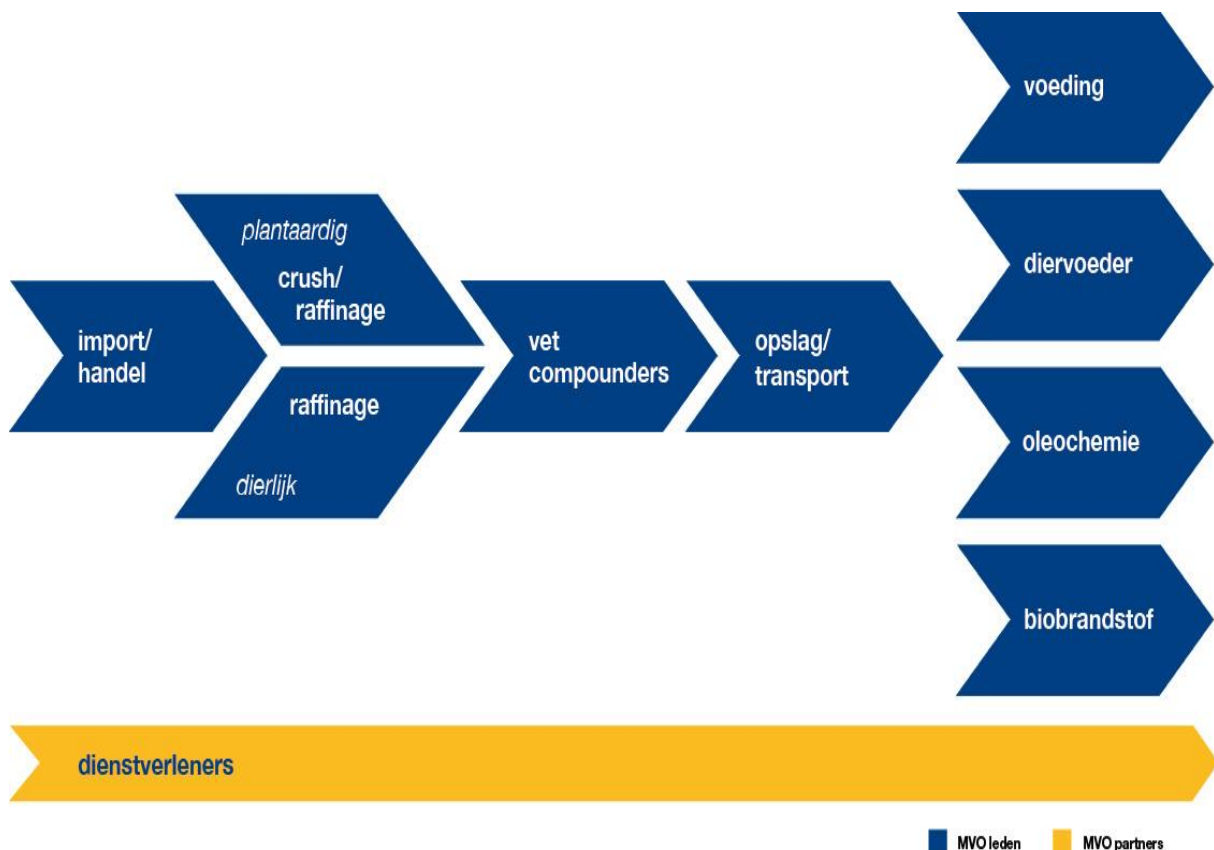
Bijlage 2e: sector vetten en oliën

MVO - de ketenorganisatie voor oliën en vetten vertegenwoordigt 95% van alle Nederlandse bedrijven die actief zijn in de productie, verwerking en handel van oliezaden, plantaardige en dierlijke oliën en vetten.

Met een exportwaarde van ruim € 11 miljard en een importwaarde van ruim € 13 miljard neemt de MVO-sector een belangrijk plaats in de Nederlandse agrarische sector in.

De keten

De bedrijven die tot de keten worden gerekend zijn: verwerkers van oliehoudende zaden; producenten van gesmolten dierlijk vet; bedrijven die oliën en vetten raffineren en verder bewerken; handelaren in oliezaden, oliën en vetten; fat compounders; tankopslagbedrijven en gespecialiseerde transportondernemingen; en bedrijven die oliën en vetten verwerken in levensmiddelen, diervoeders, oleochemie, biobrandstoffen of andere biobased producenten. De keten omvat ook bedrijven die allerlei diensten verlenen en deze keten ondersteunen zoals laboratoria, inspectiebedrijven, kennisinstellingen en adviesbureaus.

MVO heeft de samenwerking in de Stuurgroep Borging private Voedselketens als zeer constructief en leerzaam ervaren. MVO heeft in dit kader nog eens kritisch met haar leden gekeken naar de kwaliteitsstandaarden en voedselveiligheidsschema's die in onze sector worden gehanteerd.

MVO concludeert dat alle bij haar aangesloten bedrijven die oliën en vetten verhandelen, verwerken en produceren, zijn gecertificeerd met een door Ketenborging.nl goedgekeurd kwaliteitsschema. Het soort schema dat een bedrijf hanteert is mede afhankelijk van de markt waarin het zich begeeft. Voor voedingsmiddelen is dit vaak FSSC 22000 of andere GFSI erkende voedselveiligheids certificeringen - eventueel samen met RiskPlaza -, en voor diervoeders is dat GMP+ International of EFISC-GTP.

Verscheidende bedrijven leveren aan beide sectoren en hanteren dan ook meerdere kwaliteitsschema's, maar wel altijd één die door Ketenborging.nl en/of GFSI is geaccepteerd. Er zijn ook bedrijven die aan verschillende eindtoepassingen leveren en om die reden meerdere certificaten hebben.

De MVO-sector is een kapitaalkrachtige, innovatieve sector met veel hoogopgeleide medewerkers. Het niveau van de medewerkers wordt o.a. door middel van een opleidingsprogramma hooggehouden. MVO heeft hiervoor enige jaren terug de MVO-Academie in het leven geroepen. MVO hanteert ook een ketenbreed crisisdraaiboek. Het crisisteam vertegenwoordigt de verschillende geledingen binnen de keten. Jaarlijks wordt de kennis van de crisisteamleden tijdens een cursusdag op niveau gehouden.

MVO heeft een aparte werkgroep voedsel- en diervoederveiligheid. Deze groep bestaande uit vertegenwoordigers van alle leden en geleid door één van de MVO-bestuursleden komt minimaal drie keer per jaar bij elkaar voor overleg en bespreken ook mogelijke nieuwe risico's en acties die MVO en de keten moeten nemen om voedsel- en diervoederveiligheid moeten blijven borgen

Witte vlekken

Hoewel de MVO-keten zeer professioneel opereert en de standaard erg hoog ligt, is er een aantal punten waarop MVO, samen met haar leden, werkt aan verbetering.

- Zijn producten (grondstoffen) de producten die ze volgens de beschrijving/verwachting zijn? (productauthenticiteit)
 - In verschillende veiligheidsschema's is een integriteitsmodule opgenomen, die bedrijven in de vorm van een assessment moeten doorlopen.
 - MVO werkt samen met Wageningen Food Safety Research in een TKI- project Agri & Food (privaat publieke samenwerking; nr. AF-16091) aan de ontwikkeling van een snelle screeningsmethode om de authenticiteit van producten snel en onsite te kunnen vaststellen.
 - MVO heeft met haar leden afgesproken als meldpunt te fungeren voor incidenten in de keten en dit onderdeel gemaakt van het crisis draaiboek.
 - MVO heeft haar statuten aangepast om bedrijven die frauderen te kunnen royeren.
- Is de scheiding van producten, voor verschillende toepassingen, op één terrein voldoende geborgd? Is er voldoende veiligheid ingebouwd om *upgrading* te voorkomen?
 - Naast de borging die er vanuit de kwaliteitsschema's is, hanteert MVO een handleiding voor haar leden die de scheiding van verschillende categorieën producten op een terrein en/of tijdens opslag en transport borgt.
- Voldoen bedrijven aan de GMO-wetgeving. Is een grondstof (juist) geetiketteerd als het GGO's bevat?
 - Naast de Europese wetgeving die hierin voorziet, en borging binnen schema's, deelt MVO kennis en informatie met haar leden, overheid en branche- en ketenorganisaties. MVO heeft een notitie gepubliceerd ([website](#)) die duidelijkheid geeft over de GMO etiketteringswetgeving voor bedrijven.

Bijlage 2f: sector rood vlees

Private kwaliteitssystemen in de vleesproductie

Naar aanleiding van de Fipronil zaak is er door de Commissie-Sorgdrager een onderzoek verricht naar de private kwaliteitssystemen binnen de eiersector. Dit onderzoek heeft geleid tot een aantal conclusies en aanbevelingen. De aanbevelingen van de Commissie Sorgdrager en ook de aanbevelingen die voortkomen uit het onderzoek van de heer Krouwel hebben als uitgangspunt gediend bij de toetsing van de kwaliteitssystemen die nu in de vleessector worden gehanteerd.

In de vleessector hebben we kwaliteitssystemen die verticaal werken en per kolom zijn ingericht en systemen die horizontaal werken en niet specifiek zijn voor vlees zoals BRC etc.

A Verticale systemen

Op dit moment hebben we drie kolom systemen namelijk IKB Nederland varkens, IKB Varken en SKV in de kalverenketen. IKB Nederland varken en SKV zijn geaccepteerd door de NVWA en voldoen daarmee aan de strenge eisen die de NVWA hanteert voor acceptatie en staan vermeld op Ketenborging.nl. IKB varken bevindt zich in de afronding van dit traject en kan elk moment ook worden geaccepteerd door de NVWA. Hieruit blijkt al dat de systemen robuust zijn en ook alle aanbevelingen die eerder voortvloeiden uit afspraken van de Taskforce Voedselvertrouwen volledig hebben geïmplementeerd.

De deelname aan varkenssystemen is nagenoeg 100% zowel qua veehouderij als vleesverwerkende industrie en bij SKV is dat 100%.

De toetsing aan de aanbevelingen

De toetsing die is uitgevoerd aan de hand van de checklist heeft een aantal keren plaatsgevonden in brede sessies en daarbij is ook een beroep gedaan op externen om bepaalde zaken verder te verdiepen.

Dit proces was in de kern al nuttig omdat daarmee het “gedwongen” kritisch kijken naar wat we nu hebben als nuttig is ervaren.

In algemene zin blijkt dat de systemen op de meeste punten al voldoen aan de aanbevelingen en dat is ook niet verbazingwekkend omdat ze bijna allemaal al geaccepteerd zijn door de NVWA en dus voldoen aan de strenge criteria die de NVWA daarvoor hanteert. Toch zijn er ook een aantal punten waar nog verbeteringen mogelijk zijn.

1 Uitwisseling informatie tussen overheid en de kwaliteitssystemen

Dit punt staat al vele jaren op de agenda en blijft toch steeds weer hangen op allerlei onmogelijkheden bij met name de overheid. Daarbij wordt te veel gedacht aan opsporingszaken met geheimhoudingsplicht versus het reguliere werk. Er zou meer afstemming moeten zijn zodat 1 plus 1=3 principe gaat gelden en er een win win situatie ontstaat. Zaken moeten niet dubbel worden gedaan maar aanvullend. Dit moet nader worden uitgewerkt en we zullen zien of de afspraken die nu bij pluimvee zijn gemaakt voldoende zijn.

Actie: overleg met pluimvee starten en overleg met overheid. Dit zal eind dit jaar klaar zijn.

2 Risico analyse van de keten

Het is belangrijk dat er een goed beeld is van de eventuele risico's die er in de keten kunnen zijn. Hier zullen we extra aandacht aan gaan besteden en daarvoor ook het meerogenprincipe invoeren. In dat kader zullen we ook de kennis van andere ketensystemen gebruiken. Deze risico analyse zal op alle facetten van het kwaliteitssysteem worden toegepast en zowel microbiologisch als chemische risico's zullen daarin worden meegenomen.

Actie: Proces start in april en zal eind van het jaar zijn afgerond

3 Crisis handboek en cisisoefening

Op dit moment zijn die er wel voor Dierziekten maar niet voor voedselveiligheid. In de systemen gaat dit opgepakt worden.

Actie: In de systemen wordt een crishandboek opgesteld en tevens zal er een crisisoefening gepland gaan worden. Het draaiboek zal dit jaar worden afgerond en indien er genoeg capaciteit is bij de NVWA zal er dit jaar ook een crisisoefening plaatsvinden.

4 We zullen structureel naar verdere verbeteringen en leermomenten kijken van de systemen.

Dit doen we samen met andere sectoren die verenigd zijn in het platform Ketenborging doen. Het kritisch kijken naar elkaars systemen is namelijk zeer nuttig gebleken en zullen we dus structureel oppakken.

B Horizontale systemen

In de vleessector, net als in andere sectoren van de voedingsmiddelindustrie, zijn vele bedrijven gecertificeerd conform internationale standaarden zoals BRC, IFS, FSSC22000, Global Gap, ISO etc. Deze systemen zijn hier niet getoetst aan de eerder genoemde aanbevelingen omdat deze systemen sector overstijgend zijn.

Private borging voedselketen

Rapportage werkgroep Nederlandse Zuidvruchten Vereniging

10 december 2020

Aanpak

- Deze rapportage is opgesteld met input van de Technische Commissie van de branchevereniging NZV.

Korte situatieschets

- Het productenpakket in de sector noten en zuidvruchten is zeer uitgebreid en divers.
- Hetzelfde geldt voor de herkomst van de producten, deze zijn grotendeels afkomstig uit Derde Landen. Daarbij komt dat door veranderende marktomstandigheden landen/streken van herkomst ook regelmatig wijzigen.
- Daarom is als voorbeeld bij twee (belangrijke) producten t.w. rozijnen en hazelnoten een nulmeting m.b.t. de zelfregulering in de keten uitgevoerd.

Conclusies/bevindingen:

- a. Mate van borging van de gehele keten
 - Importeurs en verwerkers in Nederland hebben beperkt inzicht in dat deel van de keten dat zich bevindt in het land van productie (primaire producent/packer/verwerker/ exporteur)
 - Land van herkomst betreft veelal landen buiten de EU, dit maakt de situatie extra gecompliceerd.
 - Bij rozijnen zijn wel gesloten ketens (ca 50% van de productie bestemd voor Nederland). Deze ketens werken naar eigen zeggen volgens het principe van Good Agricultural Practice (GAP). Inhoud en borging van deze schema's zijn echter niet bekend.
 - Bij hazelnoten zijn daar ook (in beperkte mate) voorbeelden van (Ferrero, producent van o.m. Nutella), hetgeen aangeeft dat grip op alle schakels in de keten nu niet altijd gewaarborgd is.
 - bij landen die gericht zijn op export naar de EU is meer aandacht voor beheersing van voedselveiligheid dan in landen waar dat niet zo is.

b. voedselveiligheidsissues

- Vooral het gebruik van niet toegestane c.q. onbekende middelen lijkt een probleem. Dit betreft zowel de primaire producent als de verwerking in het land van productie.
- Individuele afnemers in Nederland bemonsteren steekproefsgewijs wel partijen producten. Er vindt echter geen structurele uitwisseling van resultaten plaats tussen afnemers in Nederland, wel richting leveranciers bij afwijkingen.
- Er is momenteel geen monitoringsprogramma op kritische stoffen (breed spectrum om ook onbekende/niet verwachte stoffen te kunnen opsporen) op sector niveau. In het buitenland zijn er wel programma's, maar het is onduidelijk hoe die precies werken.

c. Certificering

- Bij primaire producenten is certificering veelal beperkt tot de biologische productie. Bio-certificering omvat echter geen voedselveiligheidsissues.
- Bijna alle verwerkers in landen van productie hebben een GFSI certificaat. In de praktijk blijkt een dergelijk certificaat echter niet altijd afdoende garanties te geven. Er kunnen afwijkingen van specificaties voorkomen.

d. Eisen afnemers

- Toenemende en vaak wijzigende wettelijke normen en kwaliteitseisen van de Retail en A-merk fabrikanten in Nederland/EU. Deze zijn niet altijd inhoudelijk onderbouwd, maar vaak een reactie op acties van Ngo's en/of (vermeende) emoties bij consumenten. In de meeste gevallen leidt dit ook niet tot een meerprijs.
- Gevolg hiervan is een toenemende spanning tussen kwaliteit en prijs, dat leidt o.m. tot te weinig kunnen investeren in betere borging in met name de schakels in het land van productie.
- Ook wordt producenten te weinig tijd (en marge) gegeven om aan deze eisen te kunnen voldoen.

e. Samenwerking binnen de sector (bedoeld wordt de bedrijven in Nederland)

- Geen sector crisis draaiboek
- Uitwisseling van informatie tussen bedrijven niet structureel

NB: Deze conclusies gelden niet alleen voor de twee onderzochte productgroepen, maar gelden op hoofdlijnen voor alle producten in deze sector.

Mogelijke vervolgacties

Naar aanleiding van bovenstaande bevindingen wordt binnen de NZV nagedacht/gesproken over wenselijke/mogelijke vervolgacties. Deze gesprekken worden in de komende periode opgestart.

Onderstaand worden enkele van deze mogelijke vervolgacties genoemd:

- Uniformering/stroomlijnen van eisen vanuit de Retail. Een mogelijkheid daarvoor zou kunnen zijn aansluiten bij bestaande schema's die door Retail worden ondersteund, bv Global GAP . Dit zou ook de borging in de eerste schakels in de keten kunnen versterken.
- Parallel daaraan kan gedacht worden aan extra investeren in audits/borging bij de ketenpartners in de productielanden door of namens afnemers in NL. Wellicht in een samenwerkingsverband tussen de afnemers.
- Onderzoek naar inhoud en borging van schema's/standaarden die in productielanden al wel gebruikt worden.
- Meer samenwerking binnen de sector, bijv.:
 - Opzetten van systematiek van risico classificatie grondstoffen (á la Securefeed <https://www.securefeed.eu/nl/borgingssysteem/risicoclassificatie-diervoeders>)

- Opzetten van een systematiek voor monitoring kritische stoffen. Voorbeelden daarvan bestaan o.m. in de sectoren groente en fruit (Food Compass www.foodcompass.nl), kalveren en pluimvee.
- Uitvoeren van audits bij bedrijven in landen van productie.
- Opstellen van een sectoraal crisisdraaiboek en meldpunt

Naast de gesprekken op sectorniveau, zullen uiteraard ook de individuele bedrijven zich buigen over wenselijke vervolgstappen.

Tenslotte

Als noten- en zuidvruchtenbrancheorganisatie willen wij graag onze bijdrage leveren om de voedselveiligheid in onze sector naar een hoger plan te tillen. Al vormen wij als importeurs maar een kleine schakel in een groot mondiaal speelveld. Tenslotte vragen wij de overheid met klem om aandacht te schenken aan het fenomeen "free riders". Wat te doen met de bedrijven die niet zijn aangesloten bij de NZV? Wij kunnen als brancheorganisatie van alles gaan optuigen, maar wij hebben geen invloed op de bedrijven die niet zijn gesloten. "Free riders" kunnen alle inspanningen van goedwillende bedrijven om zeep helpen en een sector in een kwaad daglicht zetten. Wij hebben hier als brancheorganisatie geen invloed op, maar dit is wel een cruciaal gegeven in de hele discussie omtrent private borging voedselketen.

Private borging voedselketens; de Nederlandse Vissector

Inleiding

De vissector in Nederland bestaat grofweg uit visserij, aquacultuur en verwerking. In dit overleg worden deze sectoren met hun medeweten gerepresenteerd door een werkgroep van de Visfederatie. Deze werkgroep heeft aantoonbare kennis van voedselveiligheid in zowel aquacultuur, visserij als visverwerking en meent daardoor deze sectoren prima binnen de landelijke stuurgroep private borging voedselketens voor dit specifieke onderwerp te kunnen representeren. Een uitzondering binnen de productgroep 'vis' waarvoor de werkgroep van de Visfederatie geen representant is zijn de visproducten die direct door Retailers geïmporteerd worden van buitenlandse producenten. Deze goederenstroom wordt echter gerepresenteerd door het CBL (Centraal Bureau Levensmiddelenhandel) die als aparte sector zitting heeft in de 'Landelijke stuurgroep private borging voedselketens'. Ondanks dat meent de werkgroep ook over deze productstroom voldoende kennis te bezitten om binnen dit forum inzage te verschaffen in de private borging van deze voedselketens. Bij deze wordt ten overvloede verwezen naar het document 'Ketenborging Nederlandse Vissector' van augustus 2019 dat eveneens als bijlage aan dit document toegevoegd is waarin een beschrijving gegeven is van de vissector.

Procesbeschrijving en aanpak

In de bijgevoegde matrix (zie bijlage 1) is een overzicht gegeven van de productgroepen binnen de vissector die te onderscheiden zijn op basis van zorgsysteem ten aanzien van voedselveiligheid. De producten zijn daarmee gecategoriseerd naar productiemethode.

De oorspronkelijke matrix bevatte niet de regel 'EU erkenning'. Omdat dit erkenningsbeginsel een voedselveiligheidsbeginsel heeft is deze regel toegevoegd.

In alle gevallen wordt een primaire productiemethode genoemd. Dit zijn verschillende vormen van visserij of aquacultuur. Pelagische visserij is een sector die vist op zgn pelagische vissoorten; dit zijn soorten die geen interactie met de bodem hebben en dus ook op de open oceanen (enkele kilometers diep) in het vrije water bevist worden. Dit zijn soorten als bijvoorbeeld de haring. Het zijn in principe altijd diepvriestrawlers die een EU erkenning hebben.

Garnalenschepen koken aan boord en hebben op basis daarvan eveneens een EU erkenning. Dit is eventueel ook van toepassing voor bepaalde schelpdiervisserijen, maar die vissersvaartuigen met aan boord een kookinstallatie zijn thans niet meer in de vaart.

Demersale vis zijn vissoorten die een bodemgebonden bestaan hebben. Naast bijvoorbeeld platvissoorten vallen bijvoorbeeld kabeljauw hier ook onder. Deze soorten hebben een leefpatroon waarbij ze voor voeding en/of paai gebonden zijn aan de bodem. Ook de binnenvisserij valt hier in dit overzicht onder.

Levende schelpdieren zijn in de EU basisverordening EC/853/2004 een aparte categorie visserijproducten, vandaar dat zij apart genoemd zijn.

De verschillende visproducten kennen doorgaans allemaal een primaire verwerking. Per categorie is dit een ander type bedrijf. Voor demersale vis is dit doorgaans de visafslag; de garnalen gaan bij aanlanding over een wettelijk verplichte zeef, enzovoort. Er kunnen meerdere schakels achter elkaar zijn in de primaire verwerking, waarbij de handelsstromen 'business to business' zijn.

Er is tot slot doorgaans een verwerkingsbedrijf dat als finale verwerking aangemerkt kan worden. Deze bedrijven zijn de laatste bedrijven voor het handelsstadium dat als detailhandel wordt aangeduid. In de meeste gevallen handelt het om bedrijven die zgn 'voorverpakte levensmiddelen' produceren en leveren aan detailhandelaren.

Het is niet zo dat er altijd een 'finale verwerker' in de keten behoeft te zijn. Verse onverpakte vis kan nog steeds door de detailhandel worden aangekocht van een bedrijf dat slechts primaire verwerking uitoefent. Denk hierbij aan de traditionele vishandel of de viskraam op de markt. Deze productstroom is echter van een snel afnemende omvang, waarbij deze handel óók vaak een deel van haar producten betreft van een finale verwerker. In veel gevallen worden immers voorverpakte producten (oa. Hollandse gepelde garnalen) van een finale verwerker uitgepakt en 'los' verkocht.

De matrix is toegesneden op de Nederlandse / West Europese situatie. Voor aquacultuur zou het onjuist zijn te stellen dat de mondiale aquacultuur een hoge mate van GFSI erkende certificering van de teelt heeft. Dit is voor aquacultuur voor regionaal gebruik (bijvoorbeeld vijverkweek van karperachtigen in China) totaal niet aan de orde. Echter, de populaire soorten (zalm, tilapia, tropische garnalen) uit exportgerichte aquacultuur buiten de EU is over het algemeen gecertificeerd.

Analyses

Het totale overzicht in de matrix geeft aan dat aan het begin van de ketens de mate van zelfregulering gering is. Daarbij is met name de visserij in dit opzicht afwijkend omdat voedselveiligheidscertificeringen hier nagenoeg geheel ontbreken. Het is echter niet realistisch te stellen dat de leden van de Nederlandse Visfederatie zouden kunnen bewerkstelligen dat door het neerleggen van deze wens hier een wijziging in de mondiale visserij komt.

Een analyse van de inhoud en scope van de private borging op het gebied van voedselveiligheidsrisico's leert het volgende.

Bij de aquacultuur is te zien dat er meerdere certificeringen zijn, waaronder enkele die zich richten op voedselveiligheid. (zie ook bijlage 2). Zowel het BAP als het GLOBALG.A.P. certificeringssysteem geven een goede borging op gebied van voedselveiligheid.

Er zijn beslist kanttekeningen te plaatsen bij de certificeringssystemen die gehanteerd worden bij verwerking. De meest bekende van deze systemen (IFS, BRC) zijn feitelijk een herhaling van EC/852/2004 met een relatief klein aantal additionele zaken (klachtenprocedures, directie-beoordeling, leveranciersbeoordeling, etc.). Zeker zijn er een aantal extra zaken aan toegevoegd (bv. allergeenbeheersing, geschiktheid verpakkingsmateriaal) maar er zijn een zeer groot aantal reële risico's die onvoldoende afgedekt worden. De details van de standaarden zijn natuurlijk zinvol, maar leggen in disproportionele mate de focus op dergelijke basisprincipes. Dit komt niet tegemoet aan de vereiste risico-benadering waarin gevaren bezien moeten worden in het licht van hun kans en ernst. Het risico-profiel van oa. reinigbare wanden en een handwasgelegenheid en het aanwezig zijn van een HACCP document weegt in de praktijk niet op tegen bijvoorbeeld een juiste implementatie van de EC/2073/2005 mbt *Listeria m.* of de screening op farmacologische residuen vanuit EC/37/2010. Juist door het falen op dergelijke zaken wordt aantoonbaar de voedselveiligheid relatief vaak geschaad. De genoemde standaarden zijn daarmee beslist niet op een pragmatische risico-benadering gestoeld. Ze zijn een op zich goede uitwerking van het basisvoorwaardenprogramma tot een hoog niveau, maar gaan voorbij aan zaken die in de praktijk daadwerkelijk voedselveiligheid (kunnen) ondermijnen. Met

name het aspect chemicaliënborging wordt hierdoor onderbelicht, hetgeen navolgend zal worden toegelicht.

Uitkomsten

Ten aanzien van bovenstaand is het volgende gebeurd. De Visfederatie werkgroep heeft vertegenwoordiging in de GFSI working group “pre slaughter handling of terrestrial animals and farmed seafood” waar normen voor private voedselveiligheidsstandaarden worden geformuleerd. Deze werkgroep heeft in Februari 2020 aan de GFSI board kenbaar gemaakt dat vis uit visserij buiten alle GFSI scopes valt. Dit zou er toe kunnen leiden dat grote marktpartijen zich hiervan bewust worden en op termijn aanvullende zekerheden willen.

Verbeterpunten

Het promoten van GFSI erkende voedselveiligheidsstandaarden voor aquacultuur is een volgende optie. Het lijkt voor de hand liggend om de enige GFSI erkende aquacultuur (GLOBALG.A.P. Aquaculture) voor te laten dragen als een NVWA erkend ketengarantiesysteem. Daarbij zou het wenselijk zijn als er meer aquacultuur-certificeringssystemen GFSI/NVWA erkend zouden worden; de BAP aquaculture standard zou hiervoor in aanmerking komen. Deze wens kan zeker bij de Global Aquaculture Alliance (eigenaar van de BAP standaard) worden neergelegd.

De Visfederatie werkgroep doet echter een constatering rond een relatief zwak punt in de private Keten-garantiesystemen (oa. IFS, BRC, ISO/FSSC 22000) betreffende de beheersing van chemicaliën in een inrichting. Met ‘inrichting’ wordt hier bedoeld: een visserschip, viskwekerij, verwaterstation, visafslag, visverwerkingsbedrijf, enzovoort. Op basis daarvan kan een voorlopig advies geven naar de verschillende sectoren binnen de Nederlandse vissector. Vaak ontstaat er een groot probleem door de insleep van een chemisch preparaat dat niet toegestaan was voor het gebruikte doel. Het toetsen van het gebruik van chemische preparaten in een inrichting op conformiteit wordt vrijwel in geen enkel ketengarantiesysteem expliciet aan de orde gesteld. Hiermee is echter een eventueel risico ingrijpend te verkleinen. De Visfederatie werkgroep overweegt op basis daarvan het volgende voorlopige advies willen communiceren aan alle deelnemers van de Nederlandse vissector. Daarbij is het tevens een goed beginsel om eventuele (buitenlandse) leveranciers eveneens aan dit beginsel te toetsen.

-Er moet een inventarislijst zijn met alle preparaten in de inrichting.

-Onder ‘preparaten’ worden alle producten verstaan zoals (maar zich niet beperkend tot) additieven, reinigingsmiddelen, desinfectiemiddelen, smeermiddelen, koelmiddelen, meststoffen, bestrijdingsmiddelen, medicamenten, enzovoort; die op enigerlei wijze het product direct of indirect zouden kunnen beïnvloeden; dit geldt óók voor producten die als ‘natuurlijk’ worden aangemerkt door de fabrikant.

-Van alle preparaten moet zowel een productspecificatie zijn als een gevarenblad (MSDS) aanwezig zijn.

Een specificatie bevat tenminste:

- naam van het product (die overeenkomt met die op het etiket van het product)
- de naam en contactgegevens van de producent
- het toepassingsgebied (bv. ‘geschikt voor levensmiddelen’)
- de werkzame stof(fen)
- opslagcondities
- gebruiksvoorschrift (dosering)

- eventuele maximale houdbaarheid
- Bij voorkeur: een verklaring dat het product voldoet aan het beoogde doel volgens de daarvoor geldende wettelijke normen, met de benoeming van deze normen.
- Er is binnen de inrichting een aangewezen persoon die alle specificaties aantoonbaar toetst op conformiteit en geschiktheid voor het beoogde doel.

Bovenstaand advies zou door de Visfederatie gedurende de zomer van 2020 afgegeven kunnen worden aan de verschillende onderdelen van de Nederlandse vissector om daarmee tot een verhoogde borging van voedselveiligheid te komen.

Bijlage 1 Productmatrix

Productgroep	EU pelagische vis	(haring, makreel, etc)	
schakels	diepvriesschepen	primaire verwerkingsbedrijven	finale verwerkingsbedrijven
erkenning	EU erkenning	EU erkenning	EU erkenning
certificering	geen	GFSI erkende schema's	GFSI erkende schema's
participatiegraad	nvt	redelijk	zeer hoog / volledig
Productgroep	EU demersale vis	(schol, tong, kabeljauw, etc)	
schakels	kotters	visafslagen	finale verwerkingsbedrijven
erkenning	geen EU erkenning	EU erkenning	EU erkenning
certificering	geen	geen	GFSI erkende schema's
participatiegraad	nvt	nvt	zeer hoog / volledig
Productgroep	EU levende tweekleppigen	(mosselen, oesters, alikruiken)	
schakels	visserijbedrijven	verwaterstations	finale verwerkingsbedrijven
erkenning	geen EU erkenning	EU erkenning	EU erkenning
certificering	geen	geen	GFSI erkende schema's
participatiegraad	nvt	nvt	zeer hoog / volledig
Productgroep	Noordzeegarnalen		
schakels	garnalenkotters	zeefinrichtingen	finale verwerkingsbedrijven
erkenning	EU erkenning	EU erkenning	EU erkenning
certificering	geen	geen	GFSI erkende schema's
participatiegraad	nvt	nvt	zeer hoog / volledig
Productgroep	niet-EU visserij (alle)	(tonijn, zwaardvis, etc.)	
schakels	visserijbedrijven	primaire verwerkingsbedrijven	finale verwerkingsbedrijven
erkenning	EU erkenning	EU erkenning	EU erkenning
certificering	geen	GFSI erkende schema's	GFSI erkende schema's
participatiegraad	nvt	redelijk	zeer hoog / volledig
Productgroep	EU aquacultuur	(zeebaars, dorade, aal, forel)	
schakels	kwekerijen	primaire verwerkingsbedrijven	finale verwerkingsbedrijven
erkenning	geen EU erkenning	EU erkenning	EU erkenning
certificering	GLOBALG.A.P.	GFSI erkende schema's	GFSI erkende schema's
participatiegraad	redelijk	redelijk	zeer hoog / volledig
Productgroep	niet-EU aquacultuur	(garnalen, tilapia, zalm)	
schakels	kwekerijen	primaire verwerkingsbedrijven	finale verwerkingsbedrijven
erkenning	geen EU erkenning	EU erkenning	EU erkenning
certificering	GLOBALG.A.P.	GFSI erkende schema's	GFSI erkende schema's
participatiegraad	redelijk tot hoog	zeer hoog / volledig	zeer hoog / volledig
Pas na Brexit van toepassing:			
Productgroep	niet-EU levende tweekleppigen	(mosselen, oesters, alikruiken)	
schakels	visserijbedrijven	verwaterstations	finale verwerkingsbedrijven
erkenning	geen EU erkenning	EU erkenning	EU erkenning
certificering	geen	geen	GFSI erkende schema's
participatiegraad	nvt	nvt	zeer hoog / volledig

Ketenborging Nederlandse Vissector

Visfederatie

Augustus 2019

Inleiding.

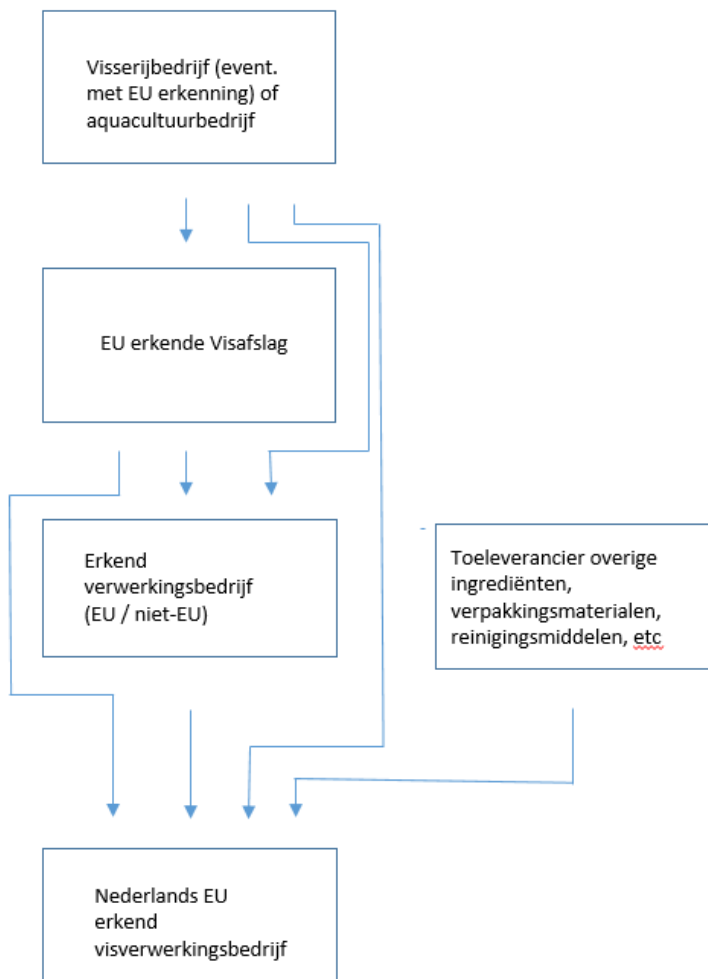
In het kader van het project ter versterking van zelfregulering in de dierlijke en plantaardige ketens is een schematisch overzicht gemaakt van de keten zoals van toepassing in de Nederlandse visindustrie. Met 'Nederlandse Visindustrie' worden de visverwerkende bedrijven met EU erkenning voor visverwerking bedoeld die aangesloten zijn bij de Visfederatie.

Op het eerste gezicht lijkt het zeer brede assortiment van verschillende diersoorten en hun zeer uiteenlopende productieprocessen niet als "één keten" te definiëren. De producten beslaan meerdere taxonomische groepen zoals weekdieren, schaaldieren, vissen en daarbinnen tientallen tot mogelijk meer dan honderd soorten. Daarbij kenmerkt de sector zich doordat er in concept uit twee verschillende vormen van primaire productie grondstoffen worden betrokken; zowel visserij als aquacultuur. Het primaire verschil is volgens de FAO definitie dat in geval van visserij het product tot op het moment van vangst géén rechtmatige eigenaar heeft, terwijl in het geval van aquacultuur er wel reeds sprake is van een wettelijke eigenaar op het moment van oogst. Het zal duidelijk zijn dat een dergelijke poging tot definiëring direct reden voor discussie oplevert: niemand zal visserij in een (binnen)water waarbij er een concrete eigenaar van het water of van de visrechten bestaat als 'aquacultuur' bestempelen, terwijl er toch beargumenteerd kan worden dat deze partij reeds op voorhand de wetmatige eigenaar van de vangst is. Vele vormen van aquacultuur worden ook, afhankelijk van het betroffen land, gezien als vormen van landbouw en wettelijk als zodanig beschouwd. In de meest intensieve vormen van aquacultuur is er ook een duidelijke analogie met intensieve veehouderij. Dieren worden in relatief hoge dichtheden gehouden en alle factoren (vermeerdering via een gericht fokprogramma, voeding met industrieel geproduceerd voeder, huisvesting, klimaatbeheersing etc) worden door mens gereguleerd. Een goed voorbeeld van een dergelijke vorm is de teelt van tropische meervalsoorten (*Clarias spp.*) in zogenaamde recirculatiesystemen zoals in Nederland wordt bedreven. In andere vormen van aquacultuur worden de productiebepalende factoren amper door de mens beïnvloed. Een goed voorbeeld daarvan is de Zeeuwse mosselteelt in open water; noch de genetische eigenschappen van de mosselen, hun voeding en hun omgevingsklimaat worden door de mens bepaald; slechts hun geografische locatie en dichtheid wordt door de mens gestuurd. Dergelijke extensieve systemen kunnen in bepaalde delen van de wereld als visserij worden beschouwd.

De zeer grote diversiteit aan productiesystemen brengt met zich mee dat er geen uniform zorgsysteem bedreven kan worden om voedselveiligheid te borgen dat in detail gelijk is. Het risicoprofiel van producten afkomstig uit intensieve aquacultuur lijkt bijvoorbeeld zeer veel hoger dan dat van extensieve aquacultuur of visserij. Men kan hierbij terecht denken aan residuen van diergeneesmiddelen en contaminaties in het voeder. Van de andere kant kan het gebrek aan controle van de leefomstandigheden in het geval van visserij er toe leiden dat producten gecontamineerd zijn met zgn. eco-contaminanten, waarbij men in geval van vis moet denken aan zware metalen en PCB's uit het leefmilieu, hetgeen zaken betreft die in geval van aquacultuur beheerst en daarmee uitgesloten kunnen worden. Ook hier is het daarom zeer moeilijk om zaken te generaliseren.

Een ander aspect dat kenmerkend is voor de Nederlandse vissector is het feit dat een overgroot deel van de grondstoffen (zowel visserij als aquacultuur) geïmporteerd wordt van buiten de EU. Naast de gekweekte zalm uit Noorwegen moet men denken aan tropische vissoorten uit zoetwater aquacultuur (*Pangasius spp.*, *Tilapia spp.*; garnalen van de soort *Macrobrachium rosenbergii*), tropische mariene soorten (tropische garnalen uit de familie *Penaeidae*), maar zeker ook aan vissoorten afkomstig uit mariene visserij (diverse tonijnsoorten) of binnenvisserij (bijvoorbeeld rivierkreeft uit China). De Nederlandse vissector betreft structureel haar grondstoffen uit alle delen van de wereld. Daarnaast betreft de sector zeker ook grondstoffen van Nederlandse en/of ander EU landen, maar dit is beslist niet kwantitatief het meest zwaarwegend voor de gehele sector, en is voor sommige bedrijven zelfs geheel niet aan de orde. Bij import naar de EU vinden grenscontroles plaats die op een risico evaluatie van de autoriteiten gebaseerd zijn.

Ondanks de enorme diversiteit aan soorten, productiesystemen en herkomst is het mogelijk om een geschematiseerd beeld van de sector te geven. Het schema geeft aan dat er direct of indirect uit visserij of aquacultuur producten kunnen worden betrokken. EU erkende Nederlandse visverwerkingsbedrijven hebben een EU erkenning omdat zij de risico's verbonden aan deze grondstoffen beheersen, op basis waarvan zij die erkenning hebben. Daarom kunnen deze bedrijven direct uit de primaire sector hun grondstoffen betrekken.

Grondstoffen uit visserij

Zoals aangegeven komen de grondstoffen uit ófwel een visserijbedrijf, ófwel een aquacultuurbedrijf. Er bestaan EU erkende vissersvaartuigen, maar dit betreft een gering percentage vissersschepen met een verwerkingsstap aan boord. Dit zijn in de praktijk de Nederlandse garnalenkotters ('fabrieksvaartuigen') die allemaal aan boord de garnalen koken alvorens deze aan te landen. Deze hebben daarbij een hygiëncode die overigens thans herzien wordt. Daarnaast hebben pelagische trawlers ('vriesvaartuigen') een EU erkenning. Alle overige schepen hebben géén erkenning en hebben daarmee dus geen formeel systeem ter borging van de voedselveiligheid. Bij aanlanding binnen de EU vindt er echter een controle plaats volgens EU verordening EC/2406/1996 op handelsnormen en geschiktheid voor menselijke consumptie. Bij schelpdieren zoals mosselen worden de productiegebieden continue gemonitord en mogen producten alleen uit gekwalificeerde en gecontroleerde gebieden aangevoerd worden via inrichtingen met een speciaal daarvoor aangewezen erkenning. NB. Een Nederlands visbedrijf kan direct van een EU vissersvaartuig of aquacultuurbedrijf aankopen, maar niet direct van een aquacultuurbedrijf of vissersschip zonder erkenningsnummer in een derde land. Er is een zéér kleine productstroom die direct van een niet-EU erkend (binnenvisserij)vissersschip of aquacultuurbedrijf naar een visdetaillist gaat waarbij er dus geen formele controle op geschiktheid plaats kan vinden.

Particuliere certificeringen ter borging van voedselveiligheid zijn in de visserij sector nagenoeg afwezig. Er bestaat een Brits initiatief (<https://www.seafish.org/responsible-fishing-scheme>) waarin een standaard en certificering aan verbonden is met tal van relevante zaken zoals maritieme veiligheid. Hier is ook een beperkte paragraaf rond productkwaliteit aan de orde waar zaken rond oa. traceerbaarheid, koeling en levensmiddelen-geschiktheid van reinigings- en desinfectiemiddelen genoemd worden. Het schema is niet GFSI erkend en zal, gelet de beperkte omvang van de paragraaf rond het product, ook niet hiervoor in aanmerking komen. Het is slechts voor een miniem gedeelte van de Nederlandse import van toepassing. Naast dit Responsible Fishing Scheme zijn er amper erkende certificeringssystemen die toepasbaar zijn voor visserij. Systemen als BRC en IFS zijn niet toepasbaar voor primaire productie als visserij. Van alle GFSI erkende systemen is slechts één systeem (ISO/FSSC 22000) toepasbaar voor visserij, en dit is met een experimenteel karakter toegepast op slechts één garnalenkotter van de Nederlandse vloot (WR 21). NB. Er zijn ook certificeringssystemen voor visserij die betrekking hebben op de ecologische duurzaamheid van de visserij, het bekende MSC keurmerk. Deze certificering heeft echter geen enkele betrekking tot voedselveiligheid.

Grondstoffen uit de aquacultuur

Aquacultuurbedrijven hebben nooit een EU erkenning, tenzij de bedrijven geïntegreerd zijn met verwerking van hun producten. De erkenning heeft dan alleen betrekking op de verwerking. Er zijn enkele particuliere certificeringssystemen voor aquacultuur die voedselveiligheid in hun scope hebben. De meest relevant zijn hier de Amerikaanse Best Aquaculture Practise (BAP) standaard <https://www.bapcertification.org/> van de Global Seafood Alliance en de GLOBALG.A.P. Aquaculture standaard https://www.globalgap.org/uk_en/for-producers/globalg.a.p./integrated-farm-assurance-ifa/aquaculture/. Deze laatste is GFSI erkend en is op dit moment reeds beleidsmatig verplicht bij levering van aquacultuurproducten aan Nederlandse retailers (AH, Jumbo, Superunie). Opgemerkt dient te worden dat er naast genoemde goederenstromen voor de retailers ook andere stromen zijn waar deze norm niet vanzelfsprekend is. NB. Er zijn ook certificeringssystemen voor aquacultuur die betrekking hebben op de ecologische duurzaamheid van de teelt, het bekende ASC keurmerk bijvoorbeeld. Deze certificering heeft echter geen enkele betrekking tot voedselveiligheid.

Visafslagen

Het is gebruikelijk dat bepaalde producten uit de visserij via een visafslag verkocht worden. Dit is echter geen verplichting. In een uitzonderlijk geval kunnen ook aquacultuurproducten op een visafslag geveild worden. Visafslagen hebben een EU erkenning op basis waarvan voedselveiligheid middels een systeem geborgd is. Daarnaast kunnen visafslagen een particuliere voedselveiligheid certificering hebben. Hier is Dutch HACCP (niet GFSI erkend) in sommige gevallen van toepassing. Opgelet dient te worden dat Noordzeegarnalen een specifieke vorm van eerste aanlanding kennen; een zogenaamd zeefstation. Dit behoeft geen visafslag te zijn. Deze zeefstations hebben in alle gevallen een EU erkenning en in incidentele gevallen een particuliere certificering voor voedselveiligheid. Hier is in een enkel geval een GFSI erkend ISO/FSSC 22000 certificaat aan de orde.

Verwerkingsbedrijven als tussenhandelaar

In een zeer groot aantal gevallen bevindt er zich een verwerkingsbedrijf tussen de primaire productie en de Nederlandse visverwerker. Het zijn vaak verwerkers/exporteurs buiten de EU die lokaal grondstoffen uit visserij en/of aquacultuur betrekken en deze exporteren naar andere belangrijke markten voor dergelijke producten, zoals de EU, Verenigde Staten, Russische Federatie, China, Japan en Australië. Deze bedrijven hebben zonder uitzondering een EU erkenning; exporteren naar de EU

zonder deze erkenning is niet mogelijk. In nagenoeg alle gevallen hebben deze bedrijven een aanvullende particuliere voedselveiligheids certificering zoals IFS, BRC, Dutch HACCP en BAP-Processing. Deze laatste certificering is een andere certificering dan de eerder genoemde BAP-Aquaculture certificering. Deze BAP-processing certificering is van dezelfde organisatie (Global Aquaculture Alliance) en is daarbij GFSI erkend. Er kunnen zich ook meer dan één tussenhandelaren bevinden tussen de primaire productie en de Nederlandse visverwerker.

Naast grondstoffen uit de visserij en/of aquacultuur maken deze verwerkende tussenhandelars ook gebruik van andere leveranciers van oa. verpakkingsmateriaal en reinigingsmiddelen. Deze leveringen vallen eveneens binnen de scope van genoemde particulier certificeringssystemen.

Erkende Nederlandse visverwerkers

Deze bedrijven hebben een EU erkenning die de basis vormt van de borging van de voedselveiligheid. Het overgrote deel (zo niet 100%) van deze bedrijven heeft één of meerdere aanvullende particuliere voedselveiligheids certificering zoals IFS, BRC, Dutch HACCP en/of ISO/FSSC 22000.

De Nederlandse Visverwerkende industrie betreft eveneens materialen die de voedselveiligheid van de geproduceerde eindproducten kan beïnvloeden. Het gaat hier om additieven (melkzuur E270, Azijnzuur E260, etcetera), Ingrediënten (zout, azijn, complete sauzen en marinades), verpakkingsmaterialen, reinigings- en desinfectiemiddelen, maar mogelijk ook andere producten van dierlijke oorsprong die gebruikt worden om samengestelde producten te maken in combinatie met ingrediënten uit visserij en/of aquacultuur. De borging van deze goederenstroom is geregeld via NVWA Infoblad 64 en 65, waarbij de bedrijven in beginsel al deze materialen betrekken van leveranciers die een NVWA erkend zorgsysteem hebben. In waarschijnlijk alle voorkomende gevallen betreft dit IFS en/of BRC. Daarnaast vallen deze leveringen eveneens binnen de scope van genoemde particulier certificeringssystemen.

Leveranciers van overige materialen

Deze leveranciers hebben geen erkenning, tenzij het leveranciers zijn van producten van dierlijke oorsprong. Het is gebruikelijk dat deze leveranciers gecertificeerd zijn via één van de genoemde particuliere certificeringssystemen. Hier zijn zelfs speciale certificeringen voorhanden (oa. BRC Packaging Materials) die expliciet de focus leggen op de specifieke activiteit.

Conclusie

De voedselveiligheid in de gehele keten van visproducten is grotendeels geborgd door wettelijk verplichte EU erkenningen voor wat betreft de visproducten zelf. Een uitzondering hierop is de primaire productie (visserij en/of aquacultuur) waarbij dit niet altijd op dergelijke wijze geborgd is. Voor aquacultuur zijn goede aanvullende particuliere certificeringssystemen voorhanden. Het ligt voor de hand om GLOBALG.A.P. Aquaculture voor NVWA erkenning in het kader van Ketenborging voor te leggen. BAP-Aquaculture en BAP-Processing zouden eveneens voorgedragen kunnen worden, maar deze op zich uitstekende systemen zijn momenteel voornamelijk relevant voor de Amerikaanse markt en niet zozeer voor de Europese markt.

Er zijn echter amper goede certificeringssystemen voorhanden voor de visserij en toepassingen van dergelijke systemen in de visserij zijn dus ook nauwelijks aanwezig. Men zou echter kunnen

beargumenteren dat gelet het relatief lage risicoprofiel van visserijproducten door handelingen door de visserij dit geen prioriteit heeft. De wettelijke regelingen rondom aanvoerkeuringen en erkende bedrijven versterken dit beeld. Zaken rond eco-contaminanten worden immers beheerst door systemen op basis van analyses naderhand. Risico's die verbonden zijn aan het gebruik van chemische preparaten (reinigings- en desinfectiemiddelen, maar zeker ook verven en coatings gebruikt op oppervlakken die met het product in contact kunnen komen; hydrauliekolie en smeermiddelen gebruikt aan boord e.d.) zijn echter zeker relevant. Er zijn daarom goede redenen om hier aandacht aan te besteden.

Voedselveiligheid in de visketen voor wat betreft andere gebruikte materialen dan de visproducten is geborgd vanaf het niveau van de eerste EU erkende verwerker via particuliere certificeringssystemen. Ook hier is het de primaire productie waar dit het minst het geval lijkt, waarbij dit voor de visserij in het bijzonder geldt.

PPBV: Samenvatting & conclusies

Kenmerken sector

De kruiden & specerijen sector kenmerkt zich door meerdere schijven en dat de handel vaak intercontinentaal is. Er wordt tevens veel gebruik gemaakt van exporteurs en traders. Gezien het intercontinentale karakter, is wetgeving een belangrijk onderwerp aangezien deze kan verschillen per land of continent.

Algemene beoordeling sector

Gezien bovenstaande is borging van risico's op oorsprongsniveau uitdagend. Om o.a. deze reden nemen alle betrokken ketenpartners hun verantwoordelijkheid om te voldoen aan de (lokale) wetgeving. Hierbij kan gedacht worden aan analyses conform contaminanten wetgeving in de EU of verder processen om voedselveiligheid te borgen. Vastgesteld wordt dat het niveau van certificering en bewustwording groeiende is door de ketens heen.

Gezien de complexiteit van de kruiden & specerijenketens, zijn er diverse brancheorganisaties waar partijen uit alle niveaus deelnemen. Dit leidt al tot gerichte acties voor specifieke risico's.

Uitkomst analyse matrix

Uit de analyse is gebleken dat door de keten heen, de mate van certificatie toeneemt naarmate het dichterbij consumentenkanalen komt. Borging van risico's alsmede conformiteit met wetgeving, wordt afgedekt doordat de diverse ketenpartners ieder hun verantwoordelijkheden nemen. "Witte vlekken" werden geïdentificeerd dichtbij primaire productie, waar private (GFSI, GlobalGap) certificatie schaars is. Verder in de keten worden deze risico's in de regel alsnog afgedekt.

Conclusies

Ondanks dat private certificatie schaarser wordt verder in de keten, heeft KNSV geen directe acties gebaseerd op de matrix. Hiervoor worden de volgende redenen aangedragen:

- Borging is verzekerd door latere stappen in de keten;
- Private (GFSI) certificatie is gebruikelijk voor bedrijven die leveren aan- of gevestigd zijn binnen de EU;
- Een mogelijke verbetering zou zijn om reeds gecertificeerde bedrijven in origine te bewegen om hun toeleveranciers te laten certificeren (GFSI, GlobalGAP), of bedrijven zelf ter plaatse te laten controleren op toepassing van veldbewerkingstechnieken en middelen. KNSV kan hier echter niet op toezien of sturen.
- KNSV neemt deel aan gerichte acties op gebied van primaire sector en verwerkende industrie binnen de kaders van overkoepelende brancheorganisatie, zoals de European Spice Association (ESA). Een voorbeeld hiervan is de samenwerking tussen instituten, brancheorganisaties, verwerkende industrie en primaire sector in Turkije om trainingen en seminars te organiseren in de regio Denizli. Doel hierbij was om bewustzijn te creëren en strategieën te implementeren om met pyrrolizidine alkaloiden besmette oregano te reduceren.

- Opzetten van een systematiek voor monitoring kritische stoffen. Voorbeelden daarvan bestaan o.m. in de sectoren groente en fruit (Food Compass www.foodcompass.nl), kalveren en pluimvee.
- Uitvoeren van audits bij bedrijven in landen van productie.
- Opstellen van een sectoraal crisisdraaiboek en meldpunt

Naast de gesprekken op sectorniveau, zullen uiteraard ook de individuele bedrijven zich buigen over wenselijke vervolgstappen.

Tenslotte

Als noten- en zuidvruchtenbrancheorganisatie willen wij graag onze bijdrage leveren om de voedselveiligheid in onze sector naar een hoger plan te tillen. Al vormen wij als importeurs maar een kleine schakel in een groot mondiaal speelveld. Tenslotte vragen wij de overheid met klem om aandacht te schenken aan het fenomeen "free riders". Wat te doen met de bedrijven die niet zijn aangesloten bij de NZV? Wij kunnen als brancheorganisatie van alles gaan optuigen, maar wij hebben geen invloed op de bedrijven die niet zijn gesloten. "Free riders" kunnen alle inspanningen van goedwillende bedrijven om zeep helpen en een sector in een kwaad daglicht zetten. Wij hebben hier als brancheorganisatie geen invloed op, maar dit is wel een cruciaal gegeven in de hele discussie omtrent private borging voedselketen.

Bijlage 3

Samenstelling projectgroep en stuurgroep

Projectgroep

Leden	Organisatie
Dhr. Krouwel (voorzitter)	N.v.t.
Dhr. De Rooij	FNLI
Dhr. Jansen	CBL
Dhr. Cuijpers	LTO Nederland
Mevr. Dirven	Veneca
Dhr. De Jonge (secretaris)	Kiwa CMR

Stuurgroep

Leden	sector	organisatie
Dhr. Krouwel (voorzitter)	N.v.t.	N.v.t.
Dhr. Goebbels	Rood vlees	COV
Dhr. Meuffels	Zuivel	NZO
Dhr. Van Empel	Groenten en fruit	GroentenFruit Huis
Mevr. De Haan	Pluimveevlees	PLUIMNED
Dhr. Nijhof	Vis	Visfederatie
Dhr. Claassen	Oliën en vetten	MVO
Dhr. Hoogendijk	Akkerbouw	BO Akkerbouw
Dhr. Rijk	Wild	NBPW
Dhr. Vogel	Kruiden en specerijen	KNSV
Mevr. Niemans	Noten en zuidvruchten	NZV
Dhr. De Rooij	N.v.t.	FNLI
Dhr. Jansen	N.v.t.	CBL
Dhr. Cuijpers	N.v.t.	LTO Nederland
Mevr. Dirven	N.v.t.	Veneca
Dhr. De Jonge (secretaris)	N.v.t.	Kiwa CMR